

Vysoká škola ekonomická v Praze

Bakalářská práce

2017

Alexandr Halaj

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta mezinárodních vztahů

Studijní obor: mezinárodní obchod

Název bakalářské práce:

Dopady ukrajinské krize na ekonomické vztahy mezi Ukrajinou a Ruskou federací

Autor bakalářské práce: Alexandr Halaj
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Radek Čajka, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Dopady ukrajinské krize na ekonomické vztahy mezi Ukrajinou a Ruskou federací“ vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Praze, dne 26. dubna 2017

.....
Alexandr Halaj

Název bakalářské práce:

Dopady ukrajinské krize na ekonomické vztahy mezi Ukrajinou a Ruskou federací

Abstrakt:

Cílem této bakalářské práce je pomocí analýzy charakterizovat vzájemné ekonomické vztahy a zhodnotit dopad ukrajinské krize na vzájemný obchod dvou historicky a kulturně velmi blízkých zemí, a to Ukrajiny a Ruské federace. Práce zkoumá vývoj ukrajinské a ruské ekonomiky s důrazem na jejich zahraniční obchod a především jsou pak zachyceny hlavní změny, které nastaly po vypuknutí ukrajinské krize v roce 2014. Práce pak v chronologickém pořadí popisuje hlavní události ve vzniku a vývoji ukrajinské krize. Závěr bakalářské práce se pak věnuje dopadům této krize na vzájemný obchod Ukrajiny a Ruska a jsou nastíněny některé možné scénáře budoucího vývoje.

Klíčová slova:

Ukrajina, Ruská federace, Ukrajinská krize, Ukrajinská ekonomika, Ruská ekonomika, Rusko-ukrajinské vztahy

Title of Bachelor's Thesis:

The impact of Ukrainian crisis on economic relations between Ukraine and Russian federation

Abstract:

The aim of this bachelor thesis is to characterize Russia-Ukraine mutual relations and to evaluate the impact of Ukraine crisis on mutual trade between two historically and culturally close countries – Ukraine and Russian Federation. The work examines both Ukrainian and Russian evolution of the economy with emphasis on the foreign trade and also captures main changes which occurred in their foreign trade after Ukraine crisis in 2014. The work in chronological order describes course of events that happened during the Ukrainian crisis. The ending of bachelor thesis studies the impact of Ukrainian crisis on trade between Russia and Ukraine. In the end of thesis possible scenarios of future development of crisis are outlined.

Key words:

Ukraine, Russian Federation, Ukrainian crisis, Economy of Ukraine, Economy of Russia, Russia-Ukraine relations

Obsah

Úvod.....	7
1. Ekonomické vztahy mezi Ruskem a Ukrajinou v historickém kontextu.....	9
2. Konflikt na Ukrajině – příčiny a průběh	15
3. Ekonomická analýza Ruska a Ukrajiny před a po krizi.....	23
3.1. Vývoj ekonomiky na Ukrajině	23
3. 2. Vývoj ekonomiky v Rusku.....	27
4. Ekonomické vztahy Ruska a Ukrajiny po ukrajinské krizi.....	31
4.1. Analýza vzájemného obchodu obou zemí.....	31
4.2. Embargo na potraviny	33
4.3. Vybrané problémy ve vztazích Ukrajiny a Ruska.....	36
5. Možný budoucí vývoj vzájemných vztahů Ruska a Ukrajiny	39
Závěr	41
Seznam použitých zdrojů:.....	43

Úvod

Tato bakalářská práce má za cíl zachytit dopady ukrajinské krize na ekonomiky Ruska a Ukrajina a zhodnotit vývoj vzájemného obchodu a jeho změnu v souvislosti s touto krizí.

Vztahy Ruské federace a Ukrajiny by se od rozpadu Sovětského svazu na počátku devadesátých let daly označit za velmi dobré a přátelské, protkané řadou společných dohod a významným vzájemným obchodem. Oba státy jsou součástí regionální dohody s názvem Společenství nezávislých států z roku 1991, která měla kromě ekonomické integrace za cíl také kolektivní bezpečnost a vojensko-politickou spolupráci, a také dohody o volném obchodu (spolu s Běloruskem a Kazachstánem) s platností od června roku 2005. Ruská federace však v dubnu 2016 oznámila, že dohodu o volném obchodu SNS s některými jejími členy, včetně Ukrajiny, považuje za nulovou a neplatnou. Ukrajina navíc od roku 2014 s organizací SNS nespolupracuje, nicméně je stále jejím oficiálním členem v pozici pozorovatele, protože ačkoliv se podílela na vytvoření dané dohody, nikdy smlouvu neratifikovala. Toto ochlazení vzájemných vztahů lze přičíst událostem z roku 2014, při kterých došlo k tzv. Krymskému referendu a následnému konfliktu na východě Ukrajiny. Důsledkem těchto událostí je odklon Ukrajiny od rozšiřování vztahů s Ruskem, a naopak její snaha o začlenění do Evropské unie. Tuto politiku podporuje současná ukrajinská vláda v čele s prezidentem Petrem Porošenkem, která vystřídala vládu prezidenta Viktora Janukovyče, který spíše inklinovat k prohlubování vztahů s Ruskem. Vypjaté vztahy obou východoevropských zemí navíc přizívají i média ovládaná oligarchy, která často o událostech informují zaujatě.

Příčinami a průběhem výše popsané krize se bude věnovat druhá kapitola této bakalářské práce. Ta by měla přispět k pochopení vážnosti a rozsahu celé krize. Ačkoliv lze tento konflikt považovat za celospolečenský, hlavním cílem práce bude hodnocení dopadů na oblast ekonomickou. Právě toto hodnocení bude předmětem třetí kapitoly, jejímž úkolem bude převážně pomocí makroekonomických ukazatelů porovnat předkrizový a pokrizový vývoj ekonomiky v obou zemích. Jelikož je vývoj ekonomiky velmi komplexní téma a je ovlivňován řadou faktorů, zaměřím se jen na některé základní makroekonomické ukazatele a ekonomickou aktivitu budu ilustrovat grafy zahraničního obchodu u obou zemí. Na toto téma pak navazuje kapitola o ekonomických vztazích Ukrajiny a Ruska, a tedy především zhodnocení jejich

vzájemného obchodu a k jakým změnám u nich došlo po krizovém období roku 2014. Zvláštní pozornost pak bude kladena na oboustranná opatření omezující obchod. Jedná se například o uvalení zákazu na dovoz některých potravin jak ze strany Ruska, tak i Ukrajiny. V rámci opatření omezující obchod lze hovořit i o nařízení vlády Ruské federace, která zakazuje Ukrajině transport zboží, putující do Kazachstánu a Kyrgyzstánu, přes společné hranice. Současná ukrajinská vláda tedy v souvislosti s těmito opatřeními samozřejmě hledá své obchodní partnery jinde a vhodným trhem se v této situaci jeví státy Evropské unie. I přesto, že dnes stále Rusko představuje pro Ukrajinu hlavního obchodního partnera, lze pozorovat klesající trend obchodu mezi těmito dvěma státy, a naopak vzrůstající tendenci směňovat své zboží a služby s EU. Otázkou však zůstává, jestli toto zboží a tyto služby budou dostatečně konkurenceschopné na evropském trhu, a zdali dokáží ukrajinští exportéři v Evropě uspět a případně své aktivity rozvíjet.

Ukrajinská krize, jak je konflikt na východě Ukrajiny všeobecně nazýván, vyvolala mnoho smíšených pocitů a kontroverzí. Události roku 2014 byly revoluční například v tom, že poprvé od druhé světové války na evropském kontinentu jeden suverénní stát anektoval území státu druhého, o rok později se pak hovořilo dokonce o přítomnosti ruských vojenských sil na Ukrajině a jejich podpora opozičních sil v ozbrojeném konfliktu ve východní Ukrajině. Ruská federace svou pozicí, kterou v konfliktu zaujala, velmi zhoršila své dosavadní vztahy se západní Evropou a USA, jež se naopak stavěly na stranu nové kyjevské vlády a nezdálo se, aby se o tomto novém bipolárním rozdělení hovořilo jako o „Druhé studené válce“. Během ní například Evropská unie zavedla tzv. protiruské sankce, na něž Rusko reagovalo zavedením odvetných sankčních opatření proti některým státům Evropy. I na straně Ukrajiny došlo k určitým událostem, které mohou být považovány za kontroverzní. Jde například o svržení bývalého prezidenta Viktora Janukovyče, návrhy na omezení ruského jazyka na Ukrajině nebo mobilizace ukrajinského obyvatelstva. V průběhu celého konfliktu hrají také velkou roli média, která často velmi účelně informují o proběhlých událostech a dokáží tak negativně ovlivnit veřejné mínění obyvatelstva, a tak přispívají k oddalování úspěšného vyřešení konfliktu, jehož konec je v současné době v nedohlednu.

Na konci práce se pak pokusím nastínit možné scénáře řešení celého konfliktu mezi ukrajinskou vládou a separatistickými skupinami na východě Ukrajiny.

1. Ekonomické vztahy mezi Ruskem a Ukrajinou v historickém kontextu

Rusko-Ukrajinské vztahy lze po rozpadu SSSR rozdělit do několika období. Tím prvním je snaha o ekonomickou integraci v rámci projektu Společenství nezávislých států (SNS) v polovině 90. let. Za druhé období rozvíjení vzájemných vztahů lze považovat ekonomické projekty iniciované RF na začátku tohoto tisíciletí. Jsou jimi: Eurasijské ekonomické společenství (Eurasian Economic Community, v roce 2000) a Společný ekonomický prostor (Common Economic Space, v roce 2003). Třetí období zahrnuje projekt Eurasijského ekonomického prostoru, který byl vyjednáván od roku 2010¹.

Vztahy Ukrajiny k Rusku by se daly též definovat podle toho, který z politiků byl v Ukrajině u moci. Jestliže v Kyjevě zasedne proruský orientovaný prezident, jak tomu bylo například po rozpadu SSSR v osobách Leonida Kučmy, či o několik let později zvoleného Viktora Janukovyče, pak se dané období vyznačovalo dobrými vztahy Ukrajiny se svým východním sousedem. Protipólem uvedených hlav států byly výrazně nacionalističtí prezidenti, jmenovitě Viktor Juščenko, jehož zvolení doprovázely různé problémy, nebo současný prezident Petro Porošenko. Tito dva výše uvedení prezidenti nastavili proevropský kurz své politiky a to nepřímě znamenalo odklon od upevňování vztahů s Ruskou federací.

Aplikaci vlastní autonomní hospodářské politiky obou států lze tedy datovat od vzniku jejich samostatnosti po rozpadu Sovětského svazu, který nastal 26. prosince 1991. Po vytvoření 15 nástupnických států byly hlavními otázkami v každém z nich, jak se jim podaří zvládnout transformační proces své ekonomiky, a jaký zvolí přístup k Ruské federaci, jako k ekonomicky nejvýznamnějšímu postsovětskému státu. Tuto pozici lze vyčíst i z toho, jak některé státy přistupovali k projektu Společenství nezávislých států. Jako příklad lze uvést odmítnutí Baltských států participovat v tomto společenství. Ukrajina pak zvolila obezřetný přístup, když dohodu neratifikovala. Ukrajinské zájmy na integraci byly velmi praktické, účelné a jen s malým zájmem na vytváření komplexního vztahu, místo toho se snažila získat výhody a řešení svých problémů, např. dosažení volného obchodu. Ukrajina se

---

¹ DRAGNEVA, Rilka a Kataryna WOLCZUK. Between Dependence and Integration: Ukraine's Relations With Russia. *Europe-Asia Studies*. 2016, **68**(4), 678-698. ISSN 0966-8136. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09668136.2016.1173200?needAccess=true>

z obavy z přílišné závislosti na RF a ze snahy o zachování suverenity snažila o vyhýbání se komplexních a právně závazných vztahů, jako je například hospodářská unie. Souhlasila proto pouze s rámcovým návrhem dohody o SNS, která neohrožovala její suverenitu. Navíc odmítla podepsat Chartu SNS v lednu roku 1993. Ukrajinská vláda se namísto plného členství v SNS rozhodla s Ruskem uzavřít bilaterální dohodu o volném obchodu v červnu stejného roku. Rusku však tehdejší stav SNS dostatečně nevyhovoval, protože byl pro něj velmi nákladný, a tak požadovalo vytvoření celní unie. Jelikož však s přístupem Ukrajina otálela, uvalilo Rusko spotřební daň na ropu a zemní plyn, která Ukrajině zvyšovala dovozní cenu těchto klíčových surovin a tedy znamenala nadměrnou zátěž na státní rozpočet. S rozšiřující se protekcionistickými opatřeními mezi státy na konci devadesátých let, které zahrnovaly mimo jiné i dvacetiprocentní cla na některé ukrajinské zboží, či zavedení importní kvóty na ukrajinské potraviny, se Ukrajina rozhodla podepsat dohodu o volném obchodu s SNS.² Rusko však tuto dohodu neratifikovalo a namísto toho chtělo využít své pozice při vyjednávání bilaterálních dohod.

Ukrajina byla tehdy velmi závislá na Rusku, především pak na jeho surovinách, které byly hlavním energetickým zdrojem výrobního průmyslu na Ukrajině. I přesto, že závislost Ukrajiny na Rusku byla o poznání větší, i Rusko do jisté míry záviselo na Ukrajině. Jako příklad lze uvést ruské plynovody na území Ukrajiny, které rozváděly tuto surovinu dále na západ Evropy. Velkým problémem byl v Ukrajině velmi zaostalý průmysl, k jehož reformě však nedocházelo. Ukrajině se podařilo zachovat nízké ceny energií z Ruska, které byly nezbytné ve výrobním průmyslu, jehož vlastníky byly tzv. oligarchové. Ti pak na oplátku vyjednaných nízkých cen podporovali silnou pozici prezidenta. Tento stav nízkých cen energií a přístup na ruský trh sloužil k snižování tlaku na domácí reformy. Ukrajina se pak stávala méně konkurenceschopná a tedy stále více závislá na Rusku a na vzájemných dobrých vztazích.

S nástupem Vladimíra Putina do čela Ruské federace v roce 2000 se mění i postoj Ruska k zahraniční politice. To se projevilo v přístupu k integraci postsovětského prostoru. Na začátku milénia byl mnohem větší důraz kladen na ekonomické výhody integrace. Prvním takovým projektem, iniciovaným Ruskou federací, bylo Eurasijské ekonomické společenství. Z počátku bylo jejími členy pět

---

² LARYŠ, M.: Ukrajina. In: Kuchyňková, P., Šmíd, T., (eds): *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*, Brno, MPÚ, 2006 s. 70-71.

států. Ukrajina získala v roce 2002 statut pozorovatele. Ten měl právo být účasten na zasedáních orgánů společenství, vystupovat na nich a získávat zprávy z přijatých usnesení společenství. Pozorovatelé však neměli oprávnění hlasovat na zasedáních ani podepisovat žádné smlouvy vyplývající z činnosti společenství³. Tato Ukrajinská neúčast byla pro Rusko zklamáním a tak již v roce 2003 přišla s návrhem Společného ekonomického prostoru, který by kromě Ukrajiny, tvořila s Běloruskem a Kazachstánem. Před Ukrajinou však opět stálo rozhodování, jestli je ochotna postoupit svou státní suverenitu a delegovat určité pravomoci nadnárodnímu orgánu, který měl být s tímto integračním projektem vytvořen, výměnou za ekonomické výhody vyplývající z návrhu. Navíc by se jí do jisté míry zkomplikovalo jednání o možné integraci do Evropské unie. Tehdejší prezident Leonid Kučma se nakonec rozhodl k přistoupení k dohodě o společném ekonomickém prostoru, ale pouze v její rámcové podobě v roce 2003⁴. Smlouva měla mimo jiné pomoci vládnoucí straně v boji o prezidentské křeslo v nadcházejících volbách, kde se utkala s kandidátem stále oblíbenější opoziční strany „Naše Ukrajina“, Viktorem Juščenkem. Ten nakonec ve volbách vyhrál, a to když muselo být druhé kolo voleb opakováno z podezření na její ovlivňování, které potvrdila i mezinárodní pozorovací mise. Tyto volby opět poukázaly na antagonistické vize o směřování země z obou ukrajinských táborů - východní a západní Ukrajiny.

Viktor Juščenko nastolil nový směr ukrajinské zahraniční politiky, a sice orientaci na sbližování s Evropskou unií. Začala se projednávat asociační dohoda s EU a podmínky volného obchodu. Rusko však opět ukázalo, jak silně dokáže ovlivňovat ekonomiku a politiku Ukrajiny, a to sice z postavení monopolního dodavatele ropy a plynu. Konkrétně, v roce 2005 platila Ukrajina padesát dolarů za 1000 m³ zemního plynu, přičemž jeho cena stoupla až na 360 dolarů za stejný objem v roce 2009. Od stejného roku začala platit dohoda o navázání cen dodávek plynu na pohyb cen ropy na světových trzích. To cenu zemního plynu pro Ukrajinu zvedlo dokonce přes 450 dolarů za 1000 m³ v dobách vysokých cen ropy v roce 2012.⁵

---

³ СЫЩКО, Валентина, Лариса ЦЕЛИКОВА, Клавдия ЛОКТЕВА а Ирина ПРОКОФЬЕВА. *Стандартизация и оценка соответствия*. Litres, 2017. ISBN 5040208758.

⁴ WORONOWYCZ, Roman. *Ukraine's president signs pact on common economic space* [online]. 2003 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.ukrweekly.com/old/archive/2003/390302.shtml>

⁵ *Как менялась цена российского газа для Украины на протяжении 24 лет?* [online]. 2016 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <https://ru.slovoidilo.ua/2016/02/12/infografika/jekonomika/kak-menyalas-cena-rossijskogo-gaza-dlya-ukrainy-na-protyazhenii-24-let>

Ukrajina ke konci volebního období Viktora Juščenka procházela hlubokou ekonomickou krizí, a to spolu s jeho neúspěšným naplňováním politické vize, která zklamala očekávání mnohých lidí, znamenalo, že Juščenko měl jen teoretickou šanci na úspěch v dalších prezidentských volbách v roce 2010. S plánem na obnovu ekonomiky Ukrajiny v nich uspěl Viktor Janukovyč, který porazil svou oponentku Julii Tymošenkovou. Ta pak byla v říjnu 2011 odsouzena k sedmi letům vězení za překročení pravomocí při podpisu dohod o dodávkách ruského plynu v době, kdy byla premiérkou.⁶ Právě toto rozhodnutí soudu se stalo důvodem pro přerušení jednání o asociační dohodě mezi Ukrajinou a EU, která požadovala přijetí demokratizačních reforem. Janukovyč opět obnovil jednání s Ruskou federací a již v roce 2010 bylo uzavřeno několik vzájemných dohod. Klíčovou v dalším vývoji byla tzv. Charkovská dohoda, která prodloužila termín pobytu ruské Černomořské flotily na krymském poloostrově o dalších 25 let a která přislíbila Ukrajině slevu z dodávek plynu. Rusko však svůj slib neplnilo a Janukovyč se tak podrobil silné kritice celého národa za uzavření nevýhodné a vlastizrádné dohody. Možná právě i proto se od té doby Janukovyč začal více soustředit na obnovení jednání o asociační dohodě s Evropskou unií.⁷

Jestliže se však vrátíme do roku 2011, plánovalo Rusko zapojit Ukrajinu do dosud nejtěsnějšího integračního projektu po rozpadu SSSR, kterým byla Celní unie mezi Ruskem, Kazachstánem a Běloruskem. Hlavním problémem, bránícím podpisu dohody byly rozdílné pohledy Ruska a Ukrajiny na to, do jaké míry bude dohoda pro Ukrajinu zavazující. *„Kyjev všemožně hledá formát spolupráce, který by ochránil ukrajinské ekonomické zájmy na východním trhu, ale zároveň nechce dát Moskvě šanci zablokovat evropský integrační proces země, přičemž Rusko touží přesně po opaku“*⁸. Tento rozpor pak vedl k tomu, že se Janukovyč rozhodl dohodu o Celní unii nepodepsat. Na konci roku 2013 Rusko navíc z obavy, že Ukrajina podepíše asociační dohodu s EU, nabídlo Ukrajině finanční pomoc a zároveň přislíbilo snížení cen za dodávky plynu, aniž by vyžadovalo vstup Ukrajiny do Celní unie. Ta nabídku přijala a

---

⁶ *Události, komentáře: Sedm let pro Tymošenkovou* [online]. 2011 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/211411000371011>

⁷ VÍCHOVÁ, Lenka. *JANUKOVYČ: Z POULIČNÍHO RVÁČE STÁTNÍKEM* [online]. 2013 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.newtonmedia.cz/cs/mediainfo-cz/svet/janukovyc-z-poulicniho-rvace-statnikem/detail>

⁸ CHMELAROVÁ, Alžběta. *V rusko-ukrajinských vztazích není pro kompromis místo* [online]. 2013 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/alzbeta-chmelarova-v-ruskoukrajinskych-vztazich-neni-pro-kompromis-misto--1166816

tak se podpis asociační dohody odložil.⁹ To vzbudilo obrovskou vlnu nevole a v konečném důsledku i svržení prezidenta.

Zaměříme-li se na vzájemný obchod, je po rozpadu SSSR patrný jeho razantní pokles mezi oběma státy. Bylo to dáno i tím, že ekonomiky obou států se nacházely v kritickém stavu. Navíc na konci minulého století z důvodu politických krizí docházelo k zavádění protekcionistických opatření, což mělo také značný vliv na snížení objemu vzájemného obchodu.

Po nástupu Vladimira Putina do čela Ruské federace, však již vzájemný obchod vykazoval výrazné zlepšení. Od roku 2000 do krizového roku 2009 vzájemný obchod vzrostl z 8,7 na 39,8 miliard dolarů. Příčinou tohoto navýšení nebylo pouze zvýšení objemu obchodovaného zboží, ale především zvýšení cen, zejména pak ruských nerostných surovin. Důležitou roli hrály i ruské investice do ukrajinského průmyslu, jehož výrobky představují jednu z hlavních vývozních složek Ukrajiny.

Rok 2009 přinesl více než čtyřicetiprocentní propad vzájemného obchodu, přičemž se výrazněji snížil export zboží z Ukrajiny do Ruska. Významnou roli zde opět hrála cena zemního plynu a ropy a navíc také pokles agregátní poptávky. Avšak již rok poté vzájemný obchod opět vzrostl a v roce 2011 dokonce převýšila hodnota obchodovaného zboží 50 miliard dolarů. Tím se Ukrajina stala čtvrtým největším obchodním partnerem Ruska. Ani tento stav však neměl dlouhodobějšího trvání, a již v roce 2012 dochází ke snížení obchodu o deset procent a pokles se ještě více prohloubil v následujících letech. Jednou z hlavních příčin je uváděno zhoršení politických vztahů na pozadí vyjednávání o Celní unii.

Z komoditní struktury ruského exportu je patrné, že hlavním exportním artiklem Ruska do Ukrajiny jsou minerální paliva, ropa a produkty z ropy, které dohromady tvořily více než šedesát procent z celkové hodnoty zboží vyváženého do Ukrajiny. Dalšími významnými skupinami jsou jaderné reaktory, stroje a mechanická zařízení, s pětiprocentním podílem. V této souvislosti je potřeba zmínit i vývoz chemických produktů a hutnických výrobků. Naopak Ukrajinský export do Ruska byl diverzifikovanější. Ukrajina do Ruska vyvážela především hutnické výrobky, jako je železo a ocel, železniční lokomotivy, jaderné reaktory a stroje¹⁰.

---

⁹ SOUKUP, Ondřej. *Viktor Janukovyč v Moskvě shání peníze* [online]. 2013 [cit. 2017-01-18].

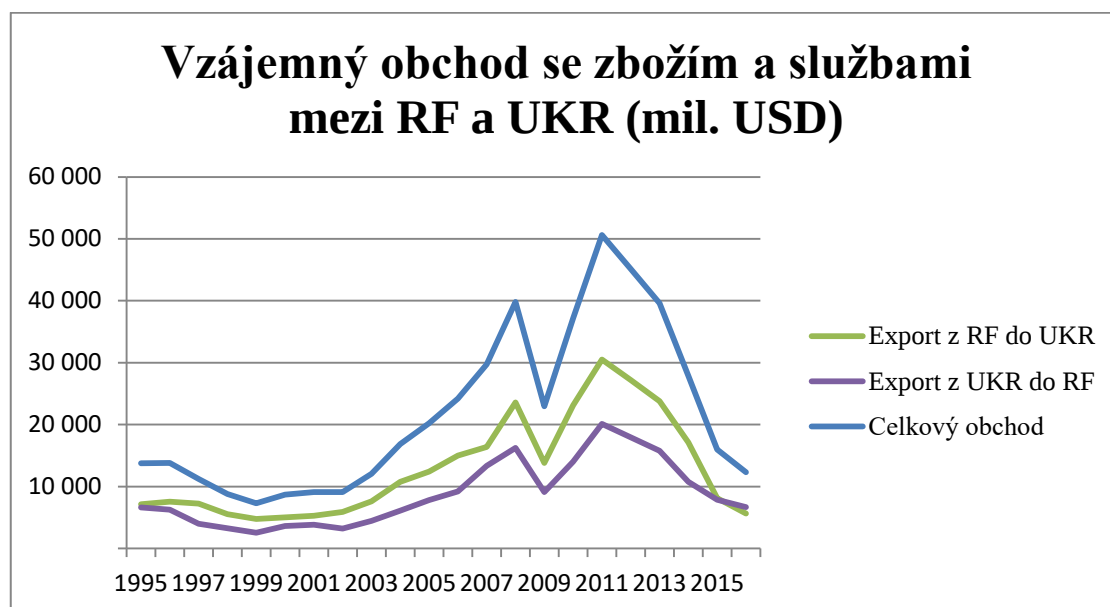
Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-61461320-viktor-janukovyc-v-moskve-shani-penize>

¹⁰ ИНСТИТУТ ЭКОНОМИКИ РОССИЙСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК. *Россия и Украина: вопросы социально-экономического развития в контексте взаимных отношений* [online]. 2013. Dostupné také z: http://www.inecon.org/docs/Vardomsky_paper_Russia_Ukraine.pdf

Ruská federace je čtvrtým největším investorem v Ukrajině, s celkovým stavem přímých zahraničních investic ve výši 4,6 miliard dolarů (k datu 1. 10. 2016).

¹¹Nejvíce ruských zahraničních investic do Ukrajiny směřuje do energetického průmyslu, chemického průmyslu, hutnictví, výroby strojů a zpracování kovů, tedy převážně do těžkého průmyslu, jehož výrobky představují hlavní vývozní artikly Ukrajiny. I Ukrajina investuje v Rusku převážně do těžkého průmyslu, avšak objem investovaného kapitálu je v porovnání s Ruskem několikanásobně menší. K prvnímu říjnu roku 2016 činily přímé zahraniční investice Ukrajiny v Rusku necelých 140 milionů dolarů¹².

Graf č.1: Vývoj vzájemného zahraničního obchodu se zbožím a službami Ruské federace a Ukrajiny mezi lety 2005 a 2016

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z Ruských statistických ročníků Federální služby státní statistiky a Statistických věstníků Státní služby statistiky Ukrajiny¹³¹⁴

¹¹ ДЕРЖСТАТ УКРАЇНИ. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу в економіці України [online]. [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/ivu/ivu_u/ivu0316.html

¹² ДЕРЖСТАТ УКРАЇНИ. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн світу [online]. [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/izu/izu_u/izu0316.html

¹³ Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

¹⁴ Российский статистический ежегодник [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/publications/catalog/doc_1135087342078

2. Konflikt na Ukrajině – příčiny a průběh

Průběh Ukrajinského konfliktu lze rozdělit do několika období. Centrum pro strategická a mezinárodní studia ohraničila konflikt důležitými milníky, v podobě různých událostí, které ovlivnily následný vývoj celé krize. Jako prvotní příčina konfliktu se obecně uvádí nepodepsání asociační dohody a následná vlna nevole obyvatel, jež vyústila v masové protesty na kyjevském náměstí Nezávislosti. Tato událost je veřejnosti známa pod názvem „Majdan“, příp. Euromajdan“. Velmi významnou událostí a zlomovým okamžikem, který vyostřil vztahy Ruské federace se západní Evropou, bylo připojení Krymského poloostrova k RF na základě referenda vyhlášeného krymským parlamentem, ve kterém se okolo 95% zúčastněných voličů dne 16. března 2014 vyjádřilo pro připojení území k RF. Konflikt se dále přesunul na východ Ukrajiny. Za další uvažované období v rámci ukrajinské krize lze tedy označit začátek bojů v Donbaské oblasti. Na území východní Ukrajiny se pak uskupily dvě samozvané autonomní republiky – Doněcká lidová republika a Luhaňská lidová republika.

V polovině roku 2014 pak došlo k volbě prezidenta Ukrajiny, který se stal nástupcem po prozatímním prezidentu, Oleksandru Turčynovi. V období bojů mezi vládními silami a separatistickými jednotkami východní Ukrajiny došlo k další významné události v podobě sestřelení malajského civilního letadla MH17 s 298 lidmi na palubě. Po události došlo k vzájemnému obviňování obou stran, kdo má sestřelení letadla na svědomí. O dva měsíce později, v září roku 2014 došlo mezi stranami konfliktu a za přítomnosti OBSE k dohodě s názvem Minsk I., která měla zajistit příměří na území bojů. Tato smlouva však byla porušována a tak došlo k novému jednání a z něho vzešla nová smlouva, která dostala název Minsk II. Od té doby se situace stabilizovala, avšak boje se doposud nepodařilo zcela ukončit. Všechny zlomové okamžiky a jednotlivá období mezi nimi popíši v následujících odstavcích.

Budeme-li se zabývat počátkem ukrajinské krize, musíme se vrátit do druhé poloviny roku 2013. Tehdy byl ukrajinským prezidentem Viktor Janukovyč, který se 21. listopadu rozhodl pozastavit podpis asociační dohody mezi Ukrajinou a EU, ke kterému mělo dojít na summitu Východního partnerství ve Vilniusu na konci

listopadu.¹⁵ Toto rozhodnutí bylo zdůvodněno tím, že Ukrajina musí „zajistit ukrajinskou národní bezpečnost a detailněji prozkoumat a zpracovat soubor kroků, které bude zapotřebí realizovat pro obnovu ztracených objemů výroby a směrů obchodních a hospodářských vztahů s Ruskou federací a dalšími členy Společenství nezávislých států“¹⁶

Odložení podpisu smlouvy o přidružení bylo pro mnohé překvapivým krokem, protože Viktor Janukovyč již delší dobu prohlašoval, že směřování Ukrajiny k evropské integraci je prioritou jeho zahraniční politiky. Pro Evropu bylo důležitým tématem, a zároveň podmínkou podepsání asociační dohody, propuštění bývalé předsedkyně vlády a vůdkyně opoziční strany Julije Tymošenkové z vazby. Parlament Ukrajiny však 21. listopadu návrh na propuštění Julije Tymošenkové zamítl a zároveň byla ukrajinskou vládou zastavena příprava podpisu asociační dohody s EU. Ruská strana uvítala rozhodnutí ukrajinské vlády a vyjádřila naději na optimalizaci a rozvoj obchodu a ekonomické spolupráce¹⁷.

Tento krok vyvolal především mezi proevropsky smýšlejícím obyvatelstvem, které věřilo a doufalo ve směřování své země do Evropské unie, vlnu nevole, která se projevila masovými protesty v centru Kyjeva na konci listopadu 2013. Desetitisíce protestujících požadovali rezignaci prezidenta Janukovyče spolu s předsedou vlády a kabinetem ministrů. Na „Majdanu“ vystupovaly kromě lídrů opozice, mezi kterými byl například Vitalij Kličko a pozdější premiér Arsenij Jaceňuk, i různé politické osobnosti z Evropské unie, či Spojených států. Kromě stoupenců přidružení Ukrajiny do EU se v Kyjevě na Evropském náměstí shromáždila skupina lidí podporující prezidenta Ukrajiny. Protesty na „Euromajdanu“ trvaly několik týdnů, během nichž lidé požadující odstoupení prezidenta, obsadily některé vládní budovy. I přes chladnou zimu zůstávali protestující na území náměstí Nezávislosti, kde vytvořili

---

¹⁵ BBC. *10 днів, які змінили Україну: 21 листопада 2013* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141120_10_days_in_november_2013_21_az#orb-banner

¹⁶ KEJLOVÁ, Tamara. *Ukrajina utnula přípravy asociační dohody s EU. Tymošenkovou nepustí* [online]. 2013 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1063700-ukrajina-utnula-pripravy-asociacni-dohody-s-eu-tymosenkovou-nepusti>

¹⁷ RIA NOVOSTI. *Ukraine Ditches Plans for EU Deal, Turns to Russia* [online]. 2013 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <https://sputniknews.com/russia/20131121184845623-Ukraine-Rejects-Laws-to-Free-Tymoshenko-Jeopardises-EU-Deal/>

barikády a kde docházelo k potyčkám některých protestujících s policejními složkami.¹⁸

V polovině prosince se sešly hlavy států Ruska a Ukrajiny a dojednaly spolu snížení ceny za plyn vedoucí do Ukrajiny a poskytnutí půjčky Ukrajině ve formě nákupu ukrajinských státních dluhopisů Ruskem, a to ve výši 15 miliard dolarů. Tato půjčka nebyla podmíněna vstupem Ukrajiny do Celní unie, avšak demonstrovala směr, kudy se chtěl stávající prezident Janukovyč ubírat.¹⁹

Poté, co protesty nadále pokračovaly, prosadil ukrajinský parlament několik zákonů, namířených proti povstalcům, které uvalovaly jednak peněžité tresty a jednak několikadenní pobyt ve vazbě, za neoprávněné stavění stanů a pódíí, šíření extrémistických názorů, nošení masek apod. Zákon mohl být přijat, protože Strana regionů, v jejímž čele stál prezident Janukovyč, zaujímala v parlamentu většinu křesel.²⁰

Protesty ani přes tento krok neutichaly, a proto podal demisi premiér vlády Mykola Azarov. Navíc došlo ke zrušení některých proti-demonstračních zákonů, přijatých v polovině ledna.²¹

Únor roku 2014 byl v ukrajinské krizi klíčový. V polovině měsíce došlo k propuštění více než dvou set zadržených protestujících výměnou za ukončení okupace městské radnice. Mezi 18. a 20. únorem pak došlo ke krvavým potyčkám mezi policií a protestujícími, a to když parlament zastavil přijetí ústavního zákona, zbavujícího prezidenta některých pravomocí. Během dvou dnů bylo zaznamenáno bezmála 90 mrtvých lidí. Následujícího dne došlo k dohodě mezi opozicí a prezidentem Janukovyčem o vytvoření nové vlády a vyhlášení předčasných voleb. Ještě téhož večera prezident Viktor Janukovyč opustil Kyjev a v tajnosti odjel na východ země. Příštího dne ho parlament odvolal z funkce a navíc nařídil propuštění vězněné expremiérky Julie Tymošenkové. Novým prezidentem byl dočasně jmenován tehdejší předseda sněmovny Oleksandr Turčynov. Tyto změny vyvolaly nepokoje

---

¹⁸ DIUK, Nadia. *Euromaidan: Ukraine's Self-Organizing Revolution* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/euromaidan-ukraine%E2%80%99s-self-organizing-revolution>

¹⁹ ISACHENKOV, Vladimir a Maria DANILOVA. *Putin: Russia to buy \$15 billion in Ukraine bonds* [online]. 2013 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2013/12/17/russia-ukraine-bonds-putin/4058059/>

²⁰ POLITYUK, Pavel a Richard BALMFORTH. *Ukraine parliament pushes through sweeping anti-protest law* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-law-idUSBREA0F12M20140116>

²¹ SOUKUP, Ondřej. *V Kyjevě padl premiér, protest pokračuje* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-61629190-v-kyjeve-padl-premier-protest-pokracuje>

především ve východní Ukrajině a na Krymu, kde lidé protestovali proti změnám ve vládě. Ukrajinský parlament například zrušil jazykový zákon, přijatý za vlády Viktora Janukovyče, který v regionech s více než desetiprocentním zastoupením národnostní menšiny povoloval užívání druhého jazyka, jako oficiální. Prozatímní prezident Turčynov však zrušení tohoto zákona, který by omezoval především ruskou menšinu, nakonec nepodepsal. Tímto značně nacionalistickým opatřením se ukázalo, jakým směrem se chce opozice, která se dostala k moci, ubírat²². Výše uvedenými událostmi končí první období ukrajinské krize, které přineslo řadu změn a které rozdělilo Ukrajinu na dva tábory – na ty, kteří podporovali revoluci a na ty, kteří chtěli upevňovat vztahy s Ruskou federací. V Kyjevě během tohoto období došlo k sesazení prezidenta a premiéra a k rozpadu nejsilnější vládní strany – Strany regionů. Do čela země se postavili lidé, podporovaní Evropskou unií a USA, kteří si dali za cíl připojení Ukrajiny k EU²³.

Na konci února roku 2014 se klíčové události přesouvají z Kyjeva na poloostrov Krym. Na něm totiž 27. února obsadili ozbrojení muži v neoznačených uniformách vládní budovy. Krymský parlament pak na 16. března vyhlásil referendum o svém statusu, tedy o tom, zda chtějí její obyvatelé připojení k Rusku, či setrvání v Ukrajině, jako autonomní republika.²⁴ V referendu, na jehož průběh OBSE odmítla dohlížet, se obyvatelé Krymu jednoznačně, více než 95% hlasů, vyjádřili pro připojení poloostrova k Rusku. Výsledky referenda přivítalo Rusko, naopak EU a USA jej s odkazem na porušení Budapešťského memoranda neuznaly.²⁵ Dne 18. března podepsal ruský prezident Vladimír Putin dohodu, která sjednotila poloostrov Krym s Ruskou federací²⁶. Tím se uzavřela další kapitola ukrajinské krize, která vyvolala největší napětí mezi „západem“ a Ruskem od skončení Studené války. To zahrnovalo

---

²² EURACTIV.CZ. *Události na Ukrajině v únoru 2014* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/evropska-unie-a-svet/udalosti-na-ukrajine-v-unoru-2014-000111/>

²³ AL JAZEERA. *Timeline: Ukraine's political crisis* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/03/timeline-ukraine-political-crisis-201431143722854652.html>

²⁴ BOOTH, William. *Armed men take control of Crimean airport* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/europe/pro-russia-separatists-flex-muscle-in-ukraines-crimean-peninsula/2014/02/27/dac10d54-9ff0-11e3-878c-65222df220eb_story.html?utm_term=.51f8a145494a

²⁵ RIA NOVOSTI. *Crimeans Celebrate Landslide Vote to Join Russia* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://sputniknews.com/russia/20140317188508062-Crimeans-Celebrate-Landslide-Vote-to-Join-Russia/>

²⁶ RIA NOVOSTI. *Russia, Crimea Sign Historic Reunification Treaty* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://sputniknews.com/russia/20140318188544388-Putin-Signs-Crimea-Reunification-Treaty/>

například vyřazení Ruska ze skupiny G8, uvalování sankcí mezi oběma stranami nebo přerušování spolupráce Severoatlantické aliance s Ruskem²⁷.

Dne 21. března došlo k podpisu „politické části“ asociační smlouvy mezi Ukrajinou a Evropskou unií, zajišťující pevnější ekonomické a politické vztahy obou stran. K podpisu došlo tedy přesně čtyři měsíce po tom, co se stejně znějící smlouvu sesazený prezident Janukovyč rozhodl nepodepsat. Část smlouvy, zahrnující ekonomiku a obchod pak byla podepsána v červnu 2014 nově zvoleným prezidentem Petrem Porošenkem.²⁸

Po vzoru Krymu se i lidé na východě Ukrajiny rozhodli vyjádřit svůj nesouhlas s kyjevskou vládou tím, že vyšli do ulic, požadují referendum o budoucnosti území východní Ukrajiny.²⁹ Na začátku dubna nabíraly protesty na síle a několik proruských aktivistů se pak zmocnilo vládních budov v Doněcku, Luhansku a Charkově s požadavkem vyhlášení referenda o nezávislosti. To se mělo uskutečnit 11. května 2014, nicméně již v dubnu vyhlásili političtí vůdci regionů Luhansk a Doněck samostatnost těchto území od Ukrajiny a vytvoření vlastních lidových republik.³⁰ Na konci měsíce se pak tyto regiony dohodly na vytvoření konfederace, nesoucí název Novorusko. Tento projekt byl však za necelý rok v rámci plnění Minských dohod ukončen.³¹

Ukrajinská vláda se za těchto okolností, v polovině dubna, rozhodla uskutečnit tzv. „anti-teroristickou operaci“, kdy se poprvé střetla ukrajinská vojska s proruskými ozbrojenými silami na východě Ukrajiny. Od tohoto momentu lze tedy hovořit jako o konfliktu na východě Ukrajiny, který si ve svém důsledku vyžádal tisíce lidských životů a způsobil vysídlení více než milionu osob z východní Ukrajiny.

Boje probíhaly od dubna s různou intenzitou, avšak ukrajinské policii ani vojenským složkám se situaci na východě Ukrajiny nedařilo uklidnit, naopak proruské

---

²⁷ SMITH-SPARK, Laura a Susannah PALK. *Ukraine crisis: NATO suspends cooperation with Moscow* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2014/04/01/world/europe/ukraine-crisis/>

²⁸ BBC. *Ukraine crisis: EU signs association deal* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26680250>

²⁹ VOICE OF RUSSIA. *Donetsk: Thousands rally in support of President Yanukovich* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: https://sputniknews.com/voiceofrussia/news/2014_03_22/Donetsk-Thousands-rally-in-support-of-President-Yanukovich-8652/

³⁰ WITHNALL, Adam. *Ukraine crisis: Donetsk 'declares independence from Kiev' and sets date for referendum on joining Russia* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-crisis-officials-in-eastern-city-of-donetsk-proclaim-independence-from-kyiv-and-set-date-for-9243750.html>

³¹ DERGACHEV, Vladimir a Dimitri KIRILOV. *Проект «Новороссия» закрыт* [online]. 2015 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: https://www.gazeta.ru/politics/2015/05/19_a_6694441.shtml

ozbrojené síly na východě Ukrajiny obsazovaly nová okolní území. Z důvodu zvýšení počtu vojáků a navzdory snaze jak západních zemí, tak i Ruska o diplomatické řešení konfliktu, zavedla ukrajinská vláda od 1. května plošnou mobilizaci mužů ve věku 18-25 let.³²

V referendu o nezávislost Luhanské a Doněcké republiky se většina oprávněných voličů vyslovila pro nezávislost těchto území, avšak volby samotné byly velmi špatně organizované a nebyl přítomen žádný volební dozor³³. V květnu proběhly na území Ukrajiny ještě další volby, a sice ty prezidentské. V nich s nadpoloviční většinou získaných hlasů zvítězil Petro Porošenko, jehož cílem bylo ukončení války, obnovení jednotné Ukrajiny a sbližování s Evropskou unií.

Boje ani v příštích, i přes některé snahy o klid zbraní měsíců, neutichaly. Ukrajina, spolu s USA a některými státy EU, navíc obviňovala Rusko z aktivního zapojování do konfliktu. V této souvislosti byly z těchto zemí na Rusko uvalovány sankce. Významnou událostí v průběhu konfliktu bylo sestřelení malajsijského letadla MH17 protiletectvým systémem Buk z území ovládaného proruskými separatisty dne 17. července. Na palubě letadla zemřelo 298 lidí. Dosud však není známo, která ze stran je za sestřelení letadla zodpovědná.³⁴

Obě strany, tedy představitelé kyjevské vlády na jedné straně a zástupci proruských separatistů na druhé, se na začátku září sešly v běloruském městě Minsk, aby dohodli klid zbraní a podmínky příměří³⁵. To trvalo pouze do 23. října, kdy prohlásil jeden z vůdců proruských separatistů Alexander Zacharčenko, že je jedinou stranou dodržující příměří a že mají v plánu znovuobsazení ztracených území.³⁶ Několik dní na to se konaly parlamentní volby, ve kterých s přehledem zvítězily strany, jejichž prioritami je směřování k integraci s Evropskou unií. I přesto, že některým obyvatelům na území východní Ukrajiny nebylo umožněno volit,

---

³² ITAR-TASS. *Turchinov signs decree reviving military conscription in Ukraine* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://tass.com/world/730190>

³³ SHUBERT, Atika a Ben BRUMFIELD. *Polls close in eastern Ukraine amid allegations of fraud and double-voting* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2014/05/11/world/europe/ukraine-crisis/>

³⁴ TUT.BY. *В Украине упал малайзийский "Боинг-777", погибло 298 человек* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <https://news.tut.by/world/407416.html>

³⁵ BBC. *Ukraine and pro-Russia rebels sign ceasefire deal* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-29082574>

³⁶ AL JAZEERA. *Ukraine rebels end ceasefire before polls* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/10/ukraine-ceasefire-donetsk-2014102313244812646.html>

z volebních výsledků bylo patrné, že většina obyvatel podpořila proevropskou politiku prezidenta Porošenka.³⁷

Ve východní Ukrajině se bojovalo i v roce 2015. Ruská strana žádala Ukrajinu o ukončení bojů ve východní Ukrajině, nicméně Ukrajina klid zbraní podmiňovala odchodem ruských vojsk z ukrajinského území. Podle Petra Porošenka se na území východní Ukrajiny nacházelo více než devět tisíc ruských vojáků, což Rusko odmítalo s tím, že pro to nejsou žádné důkazy³⁸.

Významným posunem v řešení konfliktu byla dohoda, uzavřená mezi představiteli Německa, Francie, Ruska a Ukrajiny v Minsku dne 12. února 2015. Smlouva označovaná, jako „Minsk II“, která měla zaručit mírové řešení konfliktu mezi oběma stranami. Hlavními body bylo ukončení všech bojových akcí od 15. února, stažení těžkých zbraní z území východní Ukrajiny, propuštění všech zadržených bojovníků na obou stranách a stažení všech cizích vojsk z ukrajinského území.³⁹ Tato smlouva se i přes některé drobné potyčky mezi oběma stranami konfliktu zdála být úspěšnou. Konflikt na východní Ukrajině se od podpisu dosud stále nejvýznamnější dohody, snažící se o nastolení příměří v konfliktním území mezi účastníky konfliktu, stal mnohem méně intenzivní s významným poklesem počtu obětí. I přesto však docházelo k bojům, ze kterých se obě strany navzájem obviňovaly.

Od roku 2016 proběhlo několik změn, které výrazně ovlivnily ukrajinský zahraniční obchod a znamenaly příklon k obchodování s Evropskou unií. Na začátku roku 2016 začala mezi EU a Ukrajinou platit komplexní dohoda o volném obchodě (DCFTA), na základě které si měly obě strany navzájem umožnit přístup na své trhy. Hlavní výhodou této smlouvy mělo být snížení celních tarifů na většinu zboží a sbližování technických standardů ukrajinského zboží s evropskými technickými standardy, a tím ke zvyšování kvality ukrajinského zboží.⁴⁰ Od stejného data však začal platit i zákaz na dovoz některých potravin přes Ukrajinско-Ruskou hranici, který byl zaveden v reakci na připojení Ukrajiny k protiruským sankcím některých

---

³⁷ BALMFORTH, Richard a Natalia ZINETS. *Pro-Europe parties secure big election win in Ukraine: exit poll* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-election-idUSKCN0IF00R20141026>

³⁸ EURONEWS. *Russia has up to 9,000 troops in Ukraine, says Poroshenko* [online]. 2015 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.euronews.com/2015/01/21/kyiv-accuses-moscow-of-sending-troops-to-east-ukraine-ahead-of-berlin-talks>

³⁹ BBC. *Ukraine crisis: Leaders agree peace roadmap* [online]. 2015 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-31435812>

⁴⁰ EUROPEAN COMMISSION. *EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area: Economic benefits and opportunities* [online]. 2015 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/december/tradoc_154128.pdf

západních zemí. Ukrajinská vláda však rozhodla, že jako odvetné opatření uvalí s platností od 10. ledna 2016 na některé potraviny vyrobené v Rusku obchodní embargo⁴¹. Další změnou, platnou od začátku roku 2016, bylo zrušení zóny volného obchodu mezi Ruskem a Ukrajinou z ruské strany, z důvodu výjimečných okolností, ovlivňující zájmy a ekonomickou bezpečnost Ruska⁴².

Ve východní Ukrajině, i přes mnohačetné snahy o příměří a diplomatické řešení konfliktu, dosud (duben 2017) dochází ke střetům obou stran za použití dělostřeleckých paleb. Střely nezřídka dopadají na území obývané civilním obyvatelstvem, proto je mezi nimi mnoho obětí. Počet obětí na životech přesáhl od počátku bojů ve východní Ukrajině devět a půl tisíce. Zraněných bylo zaznamenáno přes dvacet dva tisíc. Z důvodu válečného konfliktu území východní Ukrajiny opustily stovky tisíc lidí. Počet registrovaných vnitřně vysídlených lidí na Ukrajině byl vyšší než jeden a půl milionů.⁴³

---

⁴¹ CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE. *Arseniy Yatsenyuk: Our response to Russia - raise in duties and embargo on Russian products* [online]. 2016 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=248750008&cat_id=244314975

⁴² BBC. *Russia to suspend Ukraine trade pact* [online]. 2015 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/business-35114971>

⁴³ OCHA. *Humanitarian Bulletin: Ukraine* [online]. 2017 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ukraine_humanitarian_bulletin_issue_16_jan_feb_2017_en.pdf

3. Ekonomická analýza Ruska a Ukrajiny před a po krizi

3.1. Vývoj ekonomiky na Ukrajině

Ukrajina je rozlohou jednou z největších zemí Evropy, s více než čtyřiceti miliony obyvatel. Ukrajina vyhlásila nezávislost na SSSR 24. srpna 1991 a po rozpadu Sovětského svazu v prosinci téhož roku se stala jejím nástupnickým státem. Hospodářství Ukrajiny bylo od počátku samostatnosti země velmi ovlivněno odkazem komunistické éry. V hospodářství převažoval těžký průmysl a těžba nerostných surovin, především pak ve východní části země. Struktura hospodářství se postupně transformovala na lehký průmysl a zemědělství, kterému se daří hlavně v souvislosti s velmi kvalitní půdou na pěstování plodin. Ukrajina se řadí mezi největší světové vývozce obilí, řepky nebo slunečnicového oleje. Zemědělství se podílí na celkovém HDP asi deseti procenty.

Ukrajinská ekonomika byla v posledních deset letech dvakrát výrazně zasažena dvěma krizemi. Tou první byla globální ekonomická krize, vypuknutá v roce 2008. Dopady ekonomické krize na Ukrajinu byly značné. O tom vypovídá i fakt, že se v posledním čtvrtletí roku 2008 snížila hodnota HDP mezitím o osm procent a v prvním čtvrtletí se HDP propadl o dvacet procent. Tou další pak byla ukrajinská krize a s ní spojené ekonomické ztráty, ztráta kontroly nad některými svými územími a také ztráty na životech. To, jak byla tato krize hluboká lze demonstrovat na vývoji hlavního makroekonomického ukazatele – hrubého domácího produktu. Ten v roce 2014 klesl mezitím o sedm procent, a o rok později o deset procent. Zároveň s tím výrazně klesla hodnota národní měny, a byl zaznamenán velký odliv zahraničního kapitálu. V roce 2016 přišlo mírné oživení ekonomiky a s tím související růst HDP o 2,3%.⁴⁴

K tomu, aby se snížil rozdíl mezi cenou dováženého zemního plynu a jeho následný prodej obyvatelstvu, došlo v dubnu roku 2015 v průměru k bezmála trojnásobnému navýšení cen za plyn pro domácnosti a v následujícím měsíci pak k dalšímu navýšení, asi o sedmdesát procent. Na Ukrajině mají i přes četné privatizace velmi silný vliv státem vlastněné podniky. Podíl takovýchto podniků na HDP se

---

⁴⁴ ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ. *Зміна обсягу валового внутрішнього продукту за 2016 рік* [online]. 2017 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/vvp/ind_vvp/ind_2016u_n.htm

odhaduje na necelých čtyřicet procent. Velkou roli hrají státem vlastněné podniky v oblasti těžby nerostných surovin, energetickém průmyslu a služeb spojené s infrastrukturou.

Jedním z nejvíce patrných rozdílů, mezi Ukrajinou a Evropskou unií je průměrná mzda. Její hodnota na Ukrajině dosahovala asi desetiny průměru Evropské unie. Ve srovnání s ostatními evropskými státy má Ukrajina nejnižší průměrnou mzdu, a to okolo šesti tisíc ukrajinských hřiven, což je v přepočtu asi 220 amerických dolarů.⁴⁵ Nezaměstnanost v zemi se od roku 2013 zvýšila o dva procentní body a dnes je desetina ekonomicky aktivních obyvatel Ukrajiny registrovaná jako nezaměstnaná.

Značným problémem Ukrajiny je i nepříznivý demografický vývoj. Ukrajina čelí dlouhodobě úbytku počtu svých obyvatel a problému zvyšujícího se poměru staršího obyvatelstva. Od roku 1993, kdy měla Ukrajina 52 milionů obyvatel, se jejich počet každoročně snižoval, až na dnešních 45 milionů. Nepříznivý demografický vývoj může mít velmi negativní vliv na ukrajinskou ekonomiku, která bude v budoucnu čelit vysokému podílu obyvatel v důchodovém věku na celkovém obyvatelstvu, a tedy všem problémům s tím souvisejícím.⁴⁶

Národní banka Ukrajiny se z důvodu rychlého úbytku zahraničních finančních rezerv, který byl spojený s intervencemi národní banky v souvislosti s udržením fixního kurzu ukrajinské hřivny, rozhodla, že se od února roku 2015 bude ukrajinská národní měna řídit systémem plovoucího kurzu. Tento krok znamenal výrazné oslabení ukrajinské hřivny, a to z šestnácti, až na hranici třiceti hřiven za dolar. S takto velkou depreciací souvisí i růst inflace, který byl v roce 2015 až 43%, avšak již o rok později hodnota inflace klesla na 12 procent.⁴⁷

Na probíhající krizi a s ní spojenou potřebu financování ekonomických reforem reagoval Mezinárodní měnový fond, který v dubnu 2017 schválil Ukrajině půjčku ve výši 17.5 miliard dolarů na podporu programu ekonomických reforem,

---

⁴⁵ МИНФИН. *Средняя зарплата по Украине* [online]. 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://index.minfin.com.ua/index/average/>

⁴⁶ THE WORLD BANK. *Population, total* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=UA>

⁴⁷ STATBUREAU. *Ukraine Annual and Monthly Inflation Tables* [online]. 2017 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <https://www.statbureau.org/en/ukraine/inflation-tables>

jednalo se pak zejména o oblasti bankovní stability, flexibility směnných kurzů, fiskální politiky, energetické politiky a správy.⁴⁸

Ukrajina měla dlouhou dobu výrazný deficit běžného účtu platební bilance, a to především z důvodu vysoké spotřeby a vyšší ceny energetických zdrojů dovážených z Ruské federace. Snížením ceny a spotřeby energií, tedy největší importní položky Ukrajiny, zaznamenala tato země v roce 2015 přebytkové saldo běžného účtu. Ukrajina byla donedávna stále závislá na dovozu plynu a ropy z Ruské federace, avšak kvůli napětí mezi oběma státy se snažila o diferenciaci dodavatelů energetických zdrojů. Přelomovým rokem v tomto ohledu byl rok 2016, kdy ukrajinský státní podnik Naftogaz, který je hlavní dovozce zemního plynu na Ukrajinu, importoval všechnen zemní plyn výlučně z patnácti evropských států.⁴⁹

Rok 2015 byl velmi nepříznivý pro ukrajinský zahraniční obchod se zbožím. Ten se snížil jak na straně vývozu, tak i dovozu. V obou případech šlo zhruba o třetinový pokles hodnoty obchodu. Důvody takto výrazného snížení obchodu se zbožím jsou pokles cen komodit, omezení obchodních vztahů s Ruskem a celkově nižší produkce ukrajinských firem.

V obchodě se službami má Ukrajina již tradičně přebytkový schodek. Velký podíl na tom mají telekomunikační služby, dopravní služby a služby související s informačními technologiemi. Důležité jsou i příjmy plynoucí z provozování plynovodů, procházejících přes území Ukrajiny, které dodávají plyn z Ruska do zbytku Evropy.

Přímé zahraniční investice reagovaly na nepříznivý vývoj ukrajinské ekonomiky a na počátek válečného konfliktu, a s ním spojenou nestabilitou, výrazným poklesem své hodnoty v období mezi lety 2013 a 2014. V roce 2014 představoval příliv zahraničních investic pouze okolo jedné desetiny hodnoty předchozího roku (410 mil. USD) a zároveň nejmenší hodnotu zahraničních investic v zemi za posledních patnáct let. Roky 2015 a 2016 však přinesly výrazné zlepšení a příliv PZI ve výši okolo tří miliard dolarů v každém roce.⁵⁰ Asi třetina těchto investic v roce 2016 přišla z Ruské federace, deset procent investic bylo původem z Kypru, dalších deset procent z Velké Británie a významně se na přílivu PZI do Ukrajiny podílelo i

---

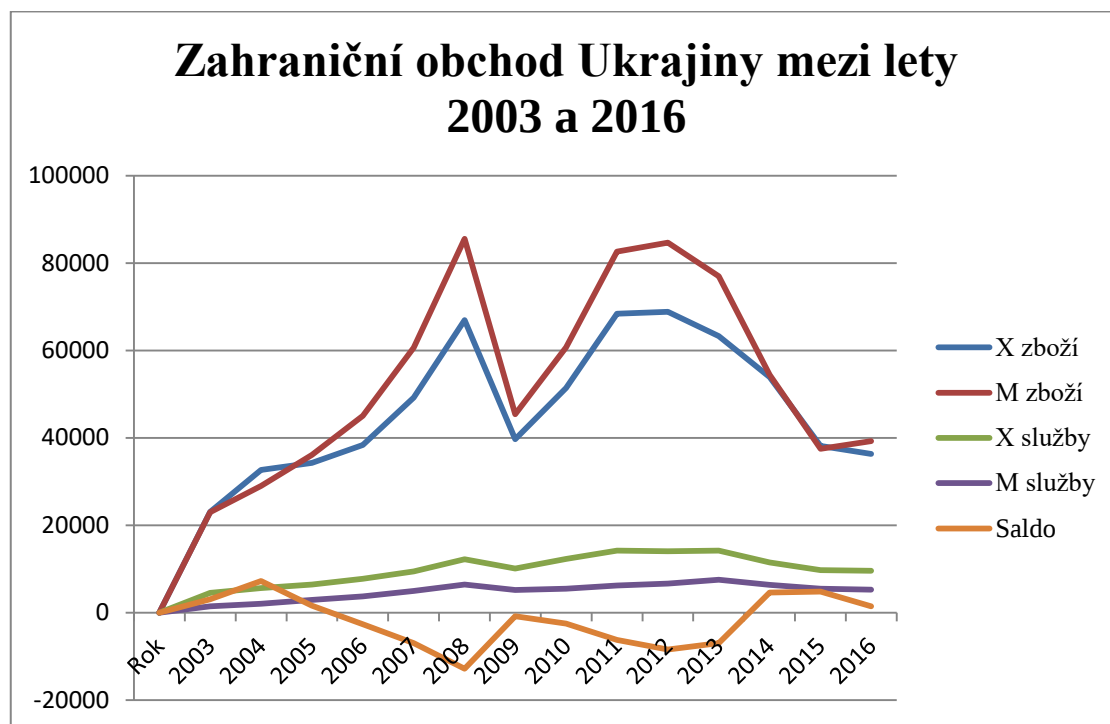
⁴⁸ IMF. *IMF Survey : Ukraine Unveils Reform Program with IMF Support* [online]. 2014 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2014/new043014a.htm>

⁴⁹ NAFTOGAZ. *Gas imports in Ukraine, 2015-2016* [online]. 2017 [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://naftogaz-europe.com/article/en/gasimportsukraine20152016>

⁵⁰ МИНФИН. *Прямые иностранные инвестиции (Украина)* [online]. 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://index.minfin.com.ua/index/fdi/>

Nizozemí a Rakousko. Investice směřující z Ukrajiny do zahraniční jsou svou výší zanedbatelné. V roce 2016 byla jejich hodnota pouhých 16 milionů dolarů a největší část investic směřovala na Kypr.⁵¹⁵²

Graf č. 2: Vývoj salda a exportu a importu se zbožím a službami na Ukrajině mezi lety 2003 až 2016 (mil. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování údajů ze Statistických věstníků Státní služby statistiky Ukrajiny⁵³

Z výše uvedeného grafu lze vypožorovat, že se Ukrajina od roku 2014 dostala do přebytku obchodní bilance, a že největší podíl na tom má razantní pokles dovozu zboží. Obchod se službami přitom vykazuje relativně konstantní průběh. Hodnoty v grafu nezahrnují od roku 2014 zahraniční obchod území, která se v průběhu vývoje ukrajinské krize stala spornými, a to sice Autonomní republiky Krym a území východní Ukrajiny, na kterých probíhala anti-teroristická operace.

⁵¹ WTO. *Trade Policy Review: Ukraine* [online]. 2016 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/tp_r_e/s334_e.pdf

⁵² ZN.UA. *Прямые иностранные инвестиции в Украину за год выросли на 17%* [online]. 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: http://zn.ua/ECONOMICS/inostrannye-investicii-v-ukrainu-za-god-vyrosli-na-17-240768_.html

⁵³ *Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. 2. Vývoj ekonomiky v Rusku

Ruská federace je devátou nejpočetnější zemí světa s okolo 150 miliony obyvateli, jejichž převážná část se nachází v západní části Ruska. Hlavou státu je prezident, kterým byl v březnu roku 2012 zvolen na šestileté funkční období Vladimir Putin bezmála 65% hlasů.

Ruská federace se v roce 2012 připojila jako 156. členská země do Světové obchodní organizace. Od vstupu Ruska do WTO se průměrná celní sazba uvalovaná v rámci doložky nejvyšších výhod snížila z 11% na 8,3% v roce 2016. RF je zároveň zakládajícím státem Eurasijského ekonomického svazu, fungujícího od roku 2015. Tomuto svazu delegovala Ruská federace některé své pravomoci v oblasti zahraničně-obchodní politiky. Jedná se pak zejména o využívání společného celního sazebníku členských států, provádění celní politiky, koordinaci technických a sanitárních norem v rámci společenství. Významné pro Rusko je i členství ve Společenství nezávislých států, sdružující některé postsovětské země. Ruská federace má řadu bilaterálních dohod o volném obchodu, mezi nimiž však chybí dohoda s Ukrajinou.

Nominální HDP RF byl za rok 2015 1,326 mld. USD. Je to druhý největší producent ropy a plynu na světě. Čtvrtý největší výrobce elektřiny na světě. Na tvorbě hrubého domácího produktu má v Rusku stále velký vliv stát. Státem vlastněné společnosti se podílejí na tvorbě HDP asi z 50%. Významnými sektory, v nichž státní podniky operují, jsou například bankovníctví, doprava a energetika. Těmi nejvýznamnějšími jsou Gazprom, Rosneft, Sberbank of Russia, VTB Group atd. Na celkovém HDP se okolo 13% podílel zpracovatelský průmysl a těžební průmysl se na HDP podílel deseti procenty. Na vytvořeném HDP nejvíce přispěly služby, a to z více než 60 procent. Ze služeb pak největší hodnotu vytvořil velkoobchod, maloobchod, činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu a podnikatelská činnost.

Podíl exportu z RF do EU se snížil z 47% (2012) na 40% (2015), stále se však jednalo o nejčastější cílovou destinaci pro ruské exportéry. EU následovala Asie s podílem 20% a země SNS s podílem 11%. Snižování podílu EU a naopak zvyšování obchodního významu Asie je možná pozorovat i na straně dovozů zboží do RF. Tradičně nejvýznamnějším vývozním artiklem Ruska jsou minerální oleje, surová ropa a ropné produkty, zemní plyn a černé uhlí. Jedná se tedy především o nerostné suroviny, na jejichž vývozu je Ruská federace závislá, a která dlouhodobě zajišťuje přebytek běžného účtu platební bilance. Výrazně největší položkou mezi

importovaným zbožím do Ruska tvořily stroje a zařízení, následované osobními automobily, léčivý a oblečením.⁵⁴

Služby RF výrazně více importuje a bilance služeb je v Rusku již dlouhodobě deficitní. V případě importu služeb jde především o služby spojené s cestováním, jim připadl 40% podíl všech importovaných služeb. Vývoz služeb RF je pak tvořen především dopravou, následovanou službami v cestovním ruchu. V teritoriální struktuře převládá jako partner v obou případech Evropská unie.

V posledních letech se ruská ekonomika potýkala s některými obtížemi, jako je zpomalení růstu HDP, klesání hodnoty národní měny, pokles exportu i importu a v neposlední řadě pak ke snížení přímých zahraničních investic. Hlavní roli ve zpomalení růstu HDP Ruska hrál pokles cen ropy (souvisí se špatně diverzifikovanými exporty Ruska), ekonomické sankce vůči Rusku a odvetné sankce uvalované Ruskem. Na poklesu hodnoty rublu se podílelo několik faktorů. Mezi nejvýznamnější patří především uvalování obchodních sankcí, pád cen ropy až pod 50 dolarů za barel a nutnost zaplatit vysoké zahraniční dluhy. Na propadu Ruského exportu se nejvýznamněji podílelo snížení cen ropy. Podíl vývozu surové ropy na celkovém exportu RF se v období let 2012-2015 snížil bezmála o deset procentních bodů, a sice na 26%. Během stejného období pak došlo k znatelnému poklesu importu dopravních prostředků a naopak ke zvýšení dovozu produktů chemického průmyslu.

I v ukazateli přímých zahraničních investice došlo k dramatické změně mezi lety 2013-2015. V roce 2013 bylo Rusko třetí největší zemí v přílivu PZI, a to především zásluhou investice společnosti BP do Rosneftu. O rok později však PZI byly ve výši pouhé jedné třetiny v porovnání s minulým rokem. Nedůvěra investorů způsobila další skokový pokles přílivu PZI do Ruska v dalším roce. Důležitými skutečnostmi, které odvádí zahraniční investory od investování v RF, jsou korupce, daňové sazby, složitost daňových regulací, přístup k financování a nedostatečná ochrana duševního vlastnictví. Ruská vláda se snažila zmírnit dopady negativních faktorů působících na ekonomiku Ruska, a to především stabilizací bankovního sektoru, přechodu na režim plovoucích směnných kurzů, zajištění substituce dovozů a zvýšením fiskálních výdajů, především z rezervních fondů, a ty měly za úkol podpořit domácí spotřebu. V roce 2015 došlo k výraznému snížení poptávky domácností a

---

⁵⁴ ФЕДЕРАЛЬНАЯ ТАМОЖЕННАЯ СЛУЖБА. *Экспорт-импорт важнейших товаров за январь-декабрь 2016 года* [online]. 2017 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://customs.ru/index2.php?option=com_content&view=article&id=24772:-----2016-&catid=53:2011-01-24-16-29-43&Itemid=1981

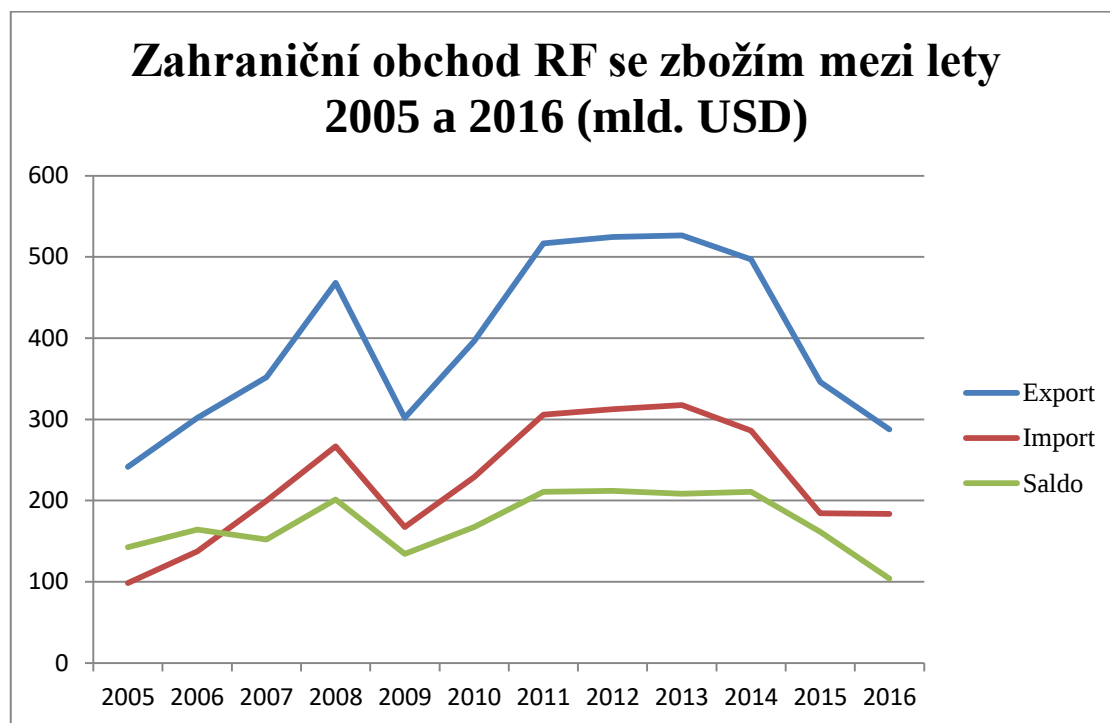
korporátních investic, z důvodu zvyšující se inflace, která snižovala reálné příjmy. Navíc sankce a vysoké úrokové míry snižovaly dostupnost a zvyšovaly náklady financování investic. Tento jev byl patrný v poklesu prodeje nemovitostí, meziroční pokles (mezi roky 2014 – 2015) byl až desetiprocentní. Nezaměstnanost se však výrazně nezvýšila, to bylo dáno tím, že firmy upřednostňovaly snižování mezd a pracovních hodin zaměstnanců před jejich propouštěním.

Sankce, uvalovány mezi Ruskou federací a některými státy, snažící se o nátlak na Rusko v souvislosti s jeho anexí Krymu a údajným zapojováním do konfliktu na východě Ukrajiny, měly zpočátku podobu individuálních sankcí, omezující vybrané osoby v přístupu k zahraničním účtům. Poté však došlo k významnějšímu zásahu do ekonomiky, a to v podobě zákazu dovozu vybraných výrobků z Austrálie, Kanady, EU, Norska a USA, na základě rozhodnutí ruské vlády ze srpna 2014. O rok později k těmto zemím přibyla Albánie, Island, Lichtenštejnsko, Černá Hora. Ukrajině byl zakázán dovoz vybraných potravin od prvního ledna roku 2016, a to Rozhodnutím vlády Ruské federace č. 1587z 21. prosince 2015. Seznam potravin, na něž je zákaz dovozu do RF uvalen, je vyjmenovaný v daném dokumentu rozhodnutí vlády a zahrnuje mimo jiné různé druhy masa, ryby, ovoce a zeleninu, mléko a mléčné výrobky. Tento zákaz byl od svého vzniku několikrát prodloužen a jeho platnost je zatím do konce roku 2017, s možností tento zákaz ještě prodloužit.⁵⁵

---

⁵⁵ WTO. *Trade Policy Review: Russian Federation* [online]. 20162016 [cit. 2017-03-18]. Dostupné také z: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s345_e.pdf

Graf č. 3: Vývoj exportu, importu a salda zahraničního obchodu se zbožím v RF mezi lety 2005 a 2016 (mld. USD)

Zdroj: Vlastní zpracování údajů ze statistik zahraničního obchodu Ruské celní služby.⁵⁶

Stejně jako v případě Ukrajiny, tak i Ruská federace zaznamenala od roku 2013 propad zahraničního obchodu. Tento propad byl však v případě Ruska mnohem mírnější a zaviněný odlišnými příčinami, než tomu bylo v Ukrajině. Saldo zahraničního obchodu se zbožím je dlouhodobě výrazně přebytkové, avšak jak je patrné z grafu, toto saldo se od roku 2014 snížilo na polovinu. Příčiny, jak již bylo uvedeno, lze hledat především ve snížení cen za roku a zemní plyn

⁵⁶ ФЕДЕРАЛЬНАЯ ТАМОЖЕННАЯ СЛУЖБА. *Таможенная статистика внешней торговли* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: http://www.customs.ru/index.php?option=com_newsfts&view=category&id=53&Itemid=1981

4. Ekonomické vztahy Ruska a Ukrajiny po ukrajinské krizi

Po stručném zhodnocení ekonomik obou zemí následuje téma, které se bude zabývat popisem vztahů Ruska a Ukrajiny. Nepůjde pouze o vztahy ekonomické, zachycené zahraničním obchodem mezi oběma zeměmi, ale tato část se bude věnovat také některým problémům, které jsou spjaty spíše s politikou, nicméně jsou důležité pro zachycení postojů, které obě země ve vzájemných vztazích zaujímají. Z toho bude patrné, že zájmy obou zemí se často rozcházejí a byly často spíše pragmatické.

4.1. Analýza vzájemného obchodu obou zemí

Rusko představuje po rozpadu Sovětského svazu hlavního obchodního partnera Ukrajiny, a to i přesto, že se jeho podíl od roku 1991 výrazně snížil. Dnes je hodnota vzájemného obchodu obou zemí ve stejné výši, jako tomu bylo v roce 2003, tedy v období začátku výrazného růstu obchodování mezi oběma sousedními státy, které každoročně přineslo zvýšení vzájemného obchodu v průměru o necelých třicet procent, a to až do doby začátku globální ekonomické krize v roce 2008. Ta, ačkoliv výrazně zasáhla do ekonomiky obou zemí, měla na vzájemný obchod vliv pouze jediný rok a již velmi brzy se hodnota obchodu navrátila na předkrizovou úroveň. V roce 2011 však došlo opět k poklesu, který trvá až dodnes, kdy se v roce 2016 hodnota vzájemného obchodu zmenšila na čtvrtinu v porovnání s rokem 2011.

Ukrajinská krize, která vypukla v roce 2014, měla kromě politických, sociálních a ekonomických dopadů, ten důsledek, že se začala velká část Ukrajiny orientovat na obchod s Evropskou unií, ke které ji pomohla i dohoda o volném obchodě s EU, která je v platnosti od začátku roku 2016. Změna orientace ukrajinského obchodu na spolupráci s Evropskou unií však znamená i orientaci spíše na produkty s nižší přidanou hodnotou, jako jsou například kovy, minerální produkty nebo výrobky potravinového průmyslu. Zboží s vyšší přidanou hodnotou Ukrajina stále exportuje převážně do Ruska, protože na tamějším trhu jsou, na rozdíl od toho evropského, konkurenceschopné.

V případě, že by se Ukrajina rozhodla zvolit druhou variantu, která se jim v roce 2013 nabízela, tedy vstoupit do Celní unie s Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem, mohlo to Ukrajině odhadem generovat každoročně zisk 6-10 miliard dolarů každý rok. Hlavními výhodami pak mělo být snížení cen a zrušení celních

poplatků za nerostné suroviny, snížení obchodních bariér a harmonizace technických standardů. Na druhou stranu by to mohlo znamenat zvýšení závislosti Ukrajiny na Rusku a omezení možností pro rozvoj obchodu s jinými zeměmi. Menší požadavky na kvalitu výrobků s vyšší přidanou hodnotou by pak mohla zpomalit modernizaci ukrajinského průmyslu⁵⁷.

Efekt podepsání dohody o volném obchodu Ukrajiny s Evropskou unií byl velmi znatelný. Podle očekávání se export zboží z EU na Ukrajinu zvýšil za prvních deset měsíců roku 2016 o bezmála 8 procent. Vliv na to mělo snížení průměrného celního zatížení na evropské zboží ze 4,5 % na 1,7%, a také zrušení dovozních přírážek. Vstup ukrajinského zboží na evropský trh byl upraven již v roce 2014 odstraněním celních sazeb na většinu průmyslového a zemědělského zboží. Ve stejném roce však byly zavedeny kvóty na dovoz vybraného ukrajinského zboží, kdy byla do určitého množství vyváženého zboží uplatňována nulová celní sazba a od tohoto množství pak běžná sazba, což mělo za cíl regulovat především dovoz zemědělských výrobků z Ukrajiny do EU. Export zboží z Ukrajiny do EU se za prvních deset měsíců zvýšil o více než dvě procenta, oproti předchozímu roku. Nižší růst exportu byl dán především ztrátou kontroly nad některými územími na východě Ukrajiny a pokles tržních cen některých významných exportních komodit Ukrajiny.⁵⁸

Export zboží z RF do Ukrajiny tvořil v roce 2015 dvě procenta celkové hodnoty vývozu. Import zboží z Ukrajiny do RF byl ve stejném roce ve výši tří procent celkové hodnoty dovozu zboží. Jak hodnota exportu tak i importu zboží Ruskou federací z Ukrajiny výrazně klesá. Ukrajina však není jediná země na západ od ruských hranic, se kterou RF zaznamenává klesající tendenci zahraničního obchodu. Naopak je ze statistik OSN patrné, že s většinou zemí Evropy Ruská federace snižuje obchodní výměnu se zbožím, tento pokles však kompenzuje růstem obchodu s Asií a Amerikou. Co se týče služeb, procento exportu služeb Ruskou federací na Ukrajinu je poměrně stabilní a představuje asi 3,5% z celkové hodnoty exportovaných služeb. V případě importu služeb z Ukrajiny však nelze hovořit o stabilitě, nýbrž je patrný výrazný pokles její hodnoty, která se v roce 2015 pohybovala

---

⁵⁷ MOLCHANOV, Mikhail A. Choosing Europe over Russia: what has Ukraine gained? *European Politics and Society*. 2016, 17(4), 522-537. Dostupné také z:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23745118.2016.1154236>

⁵⁸ MOVCHAN, Veronika. *Малый вперед. Что дал Украине первый год свободной торговли с ЕС* [online]. 2016 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z:

<http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2016/12/28/7059528/>

okolo jednoho procenta⁵⁹.

Mezi zboží, které bylo nejvýrazněji zasaženo poklesem vzájemného obchodu mezi roky 2013 a 2014, patřil zemní plyn, ropa a ropné produkty, železo a ocel, automobily a další dopravní zařízení, strojní zařízení, a mezi potravinami došlo k významnému poklesu obchodu s mléčnými výrobky. V roce 2016 měla Ukrajina poprvé od vyhlášení nezávislosti přebytek zahraničního obchodu se zbožím a službami s Ruskou federací. Jednou z hlavních příčin tohoto jevu může být nezávislost Ukrajiny na dodávkách plynu do země, kdy všechnu svoji potřebu zemního plynu uspokojila dodávkami z Evropy. Hodnota vzájemného obchodu se však od roku 2011, kdy byla hodnota vzájemného obchodu mezi oběma zeměmi největší, neustále snižovala, až hodnota obchodovaného zboží a služeb v roce 2016 dosáhl čtvrtinové hodnoty v porovnání s rokem 2011.

Remittance, tedy peníze, které posílají ukrajinští pracovníci ze zahraničí zpět na Ukrajinu, hrají v ekonomice Ukrajiny důležitou roli, protože jejich výše představuje okolo 5% hodnoty HDP. Ruská federace je dlouhodobě hlavní země, ze které putují remittance na Ukrajinu. Je to dáno tím, že je pro ukrajinské pracovníky nejsnazší získat práci v Rusku. Důležitou roli hraje blízkost obou zemí, jak z geografického, tak i jazykového pohledu, a také fakt, že se Ukrajinci nesetkávají s administrativními potížemi při získávání práce v Rusku. V roce 2015 však klesla hodnota remitencí směřující z Ruska na Ukrajinu o více než 40%. Jednou z příčin takto výrazného poklesu hodnoty remitencí byl i pokles hodnoty ruského rublu, který byl demotivujícím faktorem pro ukrajinské pracovníky při hledání práce v zahraničí.⁶⁰

V níže zobrazených tabulkách je zaznamenán vývoj exportu vybraných výrobků z Ukrajiny do vybraných zemí od roku 2011 do roku 2016. Dané vývozní položky byly vybrány s ohledem na to, aby zachytily tři druhy vývozu. Tím prvním jsou nerostné suroviny, zastoupené železnými rudami, jejichž export do RF je stále velmi významný. Další položkou je mléko a mléčné výrobky, které zastupují zemědělskou výrobu a zároveň jsou položkou, na kterou bylo uvaleno embargo z RF. Poslední vybranou položkou jsou stroje, tedy další velmi významná exportní položka Ukrajiny. Druhá tabulka má za cíl zachytit vývoj exportu výše uvedených výrobků do dvou zemí EU, konkrétně Německa a Polska, jenž patří mezi jedny z nejdůležitějších

---

⁵⁹ WTO. *Trade Policy Review: Russian Federation* [online]. 2016 [cit. 2017-04-15]. Dostupné také z: https://www.wto.org/english/tratop_e/tp_r_e/s345_e.pdf

⁶⁰ NATIONAL BANK OF UKRAINE. *Remittances to Ukraine review* [online]. 2016 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=29778582>

obchodních partnerů Ukrajiny v Evropě. Z údajů v tabulkách je zřejmé, že se snížil export do Ruska u všech uvedených výrobků, přičemž největší pokles je zaznamenán u mléčných výrobků, a to především od roku 2014. Druhá tabulka zachycuje vývoj stejných vývozních položek jako v tabulce první. Je z ní patrné, že vývoz výrobků z Ukrajiny do Polska a Německa také neměl konstantní vývoj. Železná ruda, zaznamenala za posledních šest let znatelný pokles, zatímco export zemědělských výrobků vzrost. Tyto data ilustrují fakt, že Ukrajina má potenciál a může být konkurenceschopná při vývozu zemědělských výrobků do EU.

Tabulka č. 1.: Vývoj exportu vybraných výrobků z Ukrajiny do Ruska (tis. USD)

	Export do RF		
Rok	Železné rudy	Mléko a mléčné výr.	Stroje
2011	2 428 229	443 191	2 186 910
2012	2 328 945	356 043	2 270 638
2013	2 162 402	381 851	2 222 022
2014	1 440 912	121 957	1 678 224
2015	776 456	9 772	900 582
2016	688 590	5	642 870

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z Národního statistického úřadu Ukrajiny⁶¹

Tabulka č. 2.: Vývoj exportu vybraných výrobků z Ukrajiny do vybraných zemí EU (tis. USD)

	Export do Polska			Export do Německa		
Rok	Železné rudy	Mléko a mléčné výr.	Stroje	Železné rudy	Mléko a mléčné výr.	Stroje
2011	706 405	2 480	38 012	317 634	10 621	118 668
2012	602 049	5 016	35 174	269 476	14 153	114 141
2013	610 341	10 193	45 162	210 187	24 775	121 481
2014	610 211	16 149	58 639	107 497	30 943	121 530
2015	354 817	13 125	41 907	92 335	27 671	104 455
2016	425 679	18 224	41 671	71 150	32 673	104 578

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z Národního statistického úřadu Ukrajiny

⁶¹ ДЕРЖСТАТ УКРАЇНИ. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі на 2 зн. УКТЗЕД [online]. [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/kr_tstr/arh_kr_2017.htm

4.2. Embargo na potraviny

Ukrajina byla s platností od 1. ledna 2016 Ruskem zařazena na seznam států, kterým je zakázán vývoz některých vybraných zemědělských výrobků do Ruské federace, a to nařízením vlády číslo 84 ze 13 srpna 2015. Tento zákaz byl pak v červenci 2016 prodloužen až na konec roku 2017. Navíc se nařízením prezidenta RF č. 1 a vládním nařízením RF č. 1 z ledna 2016 zakazuje všechn mezinárodní transport nákladu po silnici a železnici z Ukrajiny do Kazachstánu přes území Ruské federace. Tento zákaz byl pak v červnu téhož roku rozšířen i na zákaz transportu zboží přes RF do Kyrgyzstánu. Ukrajina tedy musela své zboží do těchto zemí vyvážet přes Bělorusko, což ji způsobilo značné finanční ztráty. Hlavním důvodem měla být obava z dovozu evropského zboží, na které bylo embargo uvaleno již dříve, do Ruska poté, co začala platit dohoda o volném obchodu mezi EU a Ukrajinou.

Od stejného okamžiku navíc změnila Ruská federace vůči Ukrajině přístup k celní politice, a to když zavedla na všechny druhy zboží celní tarif podle doložky nejvyšších výhod v rámci OSN z důvodu „*mimořádných překážek, ohrožující zájmy a ekonomickou bezpečnost Ruska*“. To mělo na vývoz ukrajinského zboží do Ruska negativní dopad, protože se Ukrajina těšila režimu volného obchodu ze strany RF. Tehdejší premiér Ukrajiny Jaceňuk ocenil ztráty, které Ukrajina utrpí zavedením potravinového embarga Ruskou federací, na 600 milionu dolarů za rok 2016.

Obchod s potravinami, zařazenými na seznam embargovaného zboží, se již mezi lety 2014 a 2015 razantně snížil. Jednalo se zejména o ovoce a zeleninu, mléko a mléčné výrobky a některé masné výrobky. Během jednoho roku vývoz těchto produktů z Ukrajiny do Ruska klesl často až o více než devadesát procent. Naopak tomu bylo u vepřového masa, kdy Ukrajina v roce 2015 vyvezla dvacetinásobně více tohoto druhu masa než v roce předcházejícím.⁶²

Ukrajina se rozhodla jako odpověď zavést podobné opatření, tedy zakázala dovoz vybraných potravin z Ruské federace, a to s platností od 10. ledna roku 2016. Zákaz má být platný do té doby, než se RF rozhodne svoje embargo odvolat.⁶³

---

⁶² MALYUKOVA, Jana a Jevgenij KALYUKOV. *Россия введет санкции против Украины с 1 января* [online]. 2015 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=29778582>

⁶³ STANGLER, Cole. *Ukraine Ramps Up Trade War With Russia* [online]. 2016 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/ukraine-ramps-trade-war-russia-ukraine-bans-russian-food-imports-tit-tat-response-2247242>

4.3. Vybrané problémy ve vztazích Ukrajiny a Ruska

Ukrajinská krize je největší narušení diplomatických vztahů mezi Ruskem a Ukrajinou od rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. V minulém čtvrtstoletí se však také vyskytly některé závažnější problémy, které by mohly potencionálně ohrozit jinak dobré vztahy obou zemí. Tyto problémy byly odkazem sovětské éry a její politiky, která nepočítala s rozpadem svazu a vznikem samostatných republik. Problémů, které bylo zapotřebí vyřešit, bylo hned několik, avšak v této kapitole pouze v krátkosti popíši ty, které mohly mít negativní dopad na vztahy obou zemí v případě jejich necitlivého řešení. Jedná se o stahování jaderných zbraní z ukrajinského území, spor o rozdělení Černomořské flotily v Sevastopolu a s ní související spor o Krym, který byl z nejasných důvodů darován Chruščovem tehdejší Ukrajinské SSR. Všechny uvedené spory byly v určitém smyslu opět diskutovány po vypuknutí ukrajinské krize v roce 2014.

Po rozpadu SSSR se významná část, čítající jednu třetinu jaderného arzenálu bývalého Sovětského svazu, ocitla na území Ukrajiny. To představovalo bezpečnostní hrozbu, protože se tak Ukrajina stala třetí největší jadernou velmocí, co do počtu jaderných zbraní. Ačkoliv nebyla Ukrajina vlastníkem zbraní, a neměla tedy právo se zbraněmi operovat, existovala mezi ostatními jadernými mocnostmi vůle k zamezení přístupu Ukrajiny k těmto zbraním. Především pak Rusko, které bylo považováno za lídra postsovětského prostoru a hlavního nástupce SSSR, chtělo být jediným držitelem jaderných zbraní v regionu. Ukrajině byla nabídnuta finanční kompenzace, avšak ukrajinský parlament požadoval záruky od USA a Ruska k pomoci při případném jaderném útoku na Ukrajinu. Ukrajina nakonec na tlak Ruska i USA podepsala dohodu o nešíření jaderných zbraní jako nejaderný stát a smlouva byla ratifikována v roce 1994. Rusko i USA na oplátku přislíbily Ukrajině finanční kompenzaci a Budapešťským memorandem ji daly některé bezpečnostní záruky. Právě Budapešťské memorandum bylo často skloňováno s ruskou anexí Krymu a její politikou vůči Ukrajině během ukrajinské krize. Toto memorandum totiž obsahovalo slib, že budou signatářské státy respektovat ukrajinskou nezávislost a suverenitu, a zároveň uznaly platnost tehdy stanovených státních hranic.⁶⁴

Otázka o rozdělení černomořské flotily a status poloostrova Krym byla dalším problémem ve vztazích obou zemí, který se objevil po roce 1991. Černomořská flotila

---

⁶⁴ ŠÍR, Jan. *Denuklearizace Ukrajiny, Běloruska a Kazachstánu*. V Praze: Karolinum, 2013, s. 23-61. ISBN 9788024621692.

je velmi významný strategický útvar, který byl od svého založení na konci 18. století již několikrát využit při bojových akcích. Toto téma bylo citlivé a pro Rusko velmi důležité, neboť přítomnost ruského loďstva na Černém moři znamenalo jak vojenskou, tak i politickou moc v dané oblasti. Tato otázka byla vyřešena v roce 1997 podepsáním Smlouvy o přátelství, spolupráci a partnerství mezi Ruskou federací a Ukrajinou. V ní Rusko potvrdilo do té doby neuznávané hranice Ukrajiny a s jejím přispěním Rusku připadly asi tři čtvrtiny všech lodí z Černomořské flotily formou pronájmu v trvání dvaceti let. Během té doby se Ruská federace zavázala každoročně Ukrajině poskytovat finanční náhradu ve výši okolo 90 milionů dolarů.⁶⁵ V roce 2010, když byl prezidentem Viktor Janukovyč, byla Rusku prodloužena smlouva o umístění Černomořské flotily o dalších 25 let, což s sebou přineslo zlepšení vztahů mezi Ukrajinou a Ruskem, které byly několik předchozích let neuspokojivé z důvodu vlády prozápadního Viktora Juščenka. Zásadní změna v otázce Černomořské flotily nastala v roce 2014, kdy si obyvatelé Krymu v referendu zvolili připojení k Ruské federaci. Ta pak ukončila platnost všech smluv týkajících se svého rozdělení Černomořské flotily, protože považovala poloostrov Krym za nedílnou součást ruského území.⁶⁶

Třetí problém, kterým se zde budu zabývat, je status poloostrova Krym. Ten byl v roce 1954 při příležitosti třístého výročí příklonu Ukrajiny k carskému Rusku vyňat z Ruské SFSR a posléze přičleněn k Ukrajinské SSR tehdejším prvním tajemníkem KSSS Nikitou Chruščovem. Důvodem měly být velmi blízké vztahy poloostrova s Ukrajinskou SSR z ekonomického a kulturního hlediska. Tato událost v tehdejší době neznamenal výraznější problém, nicméně ten nastal krátce po rozpadu SSSR v rámci určování hranic postsovětských republik. Krym po rozpadu SSSR nejdříve vyhlásil nezávislost, avšak poté se na nátlak Ukrajiny Autonomní republika Na Krymu však od Druhé světové války tvořily většinu tamních obyvatel Rusové, proto zde existovaly již od roku 1991 separatistické tendence. Ty vyvrcholily v roce 2014, kdy se s ruskou pomocí uspořádalo referendum o statusu Autonomní republiky Krym. Naprostá většina legitimních voličů si v něm zvolilo možnost připojení poloostrova k Rusku, které se uskutečnilo v březnu roku 2014.

---

⁶⁵ KUCHYŇOKVÁ, Petra, Tomáš ŠMÍD a Vakhtang DARCHIASHVILI. *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, s. 84-85. ISBN 80-210-4171-4.

⁶⁶ RG.RU. *Федеральный закон от 2 апреля 2014 г. N 38-ФЗ "О прекращении действия соглашений, касающихся пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины* [online]. 2014 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <https://rg.ru/2014/04/03/soglashenia-dok.html>

Na těchto třech problémech, které byly popsány výše, je patrné, že ačkoliv se vztahy Ruska a Ukrajiny mohou zdát velmi vstřícné, existují situace, kdy jsou oba státy schopné důrazně prosazovat své zájmy. Především pak politika Ruska vůči Ukrajině byla často založená na jejím postavení, coby hlavního dodavatele zemního plynu a ropy do Ukrajiny. Výčet sporných bodů lze doplnit o některé další problémy, avšak tím nejzásadnějším je v současné době anexe Krymu a údajné zapojování Ruska do války ve východní Ukrajině.

5. Možný budoucí vývoj vzájemných vztahů Ruska a Ukrajiny

Při pohledu na bezprecedentní pokles vzájemného obchodu mezi Ruskem a Ukrajinou za posledních pět let, vyvstává otázka, zda bude tento pokles pokračovat i nadále, nebo dojde ke zlepšení a růstu zahraničního obchodu mezi oběma zeměmi. Tato otázka je do jisté míry spjata s řešením současné ukrajinské krize, protože právě různé varianty a modely řešení determinují to, jakou vůči sobě zvolí obě země obchodní politiku.

Budeme-li uvažovat, že se budou všechny strany řídit Minskými dohodami, to znamená především dodržování klidu zbraní a jejich úplného stažení z bojové zóny a vyřešení statusu Luhanské a Doněcké oblasti pomocí voleb, lze do jisté míry očekávat stabilizaci situace a obnovu dobrých diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi. Je důležité pochopit, jakou mají oba státy v současném konfliktu motivaci. Ukrajinská vláda se sídlem v Kyjevě, jejíž politika je dnes blízká především západní části Ukrajiny, dlouhodobě usiluje o udržení celistvosti Ukrajiny a v tomto snažení je podporována Evropskou unií a Spojenými státy. Naopak převážná část východní Ukrajiny, která bojuje za svou nezávislost na Ukrajině, by chtěla vytvoření samostatného státu, a případně její připojení k Ruské federaci. Dokud nebude tato sporná otázka vyřešena, je nepravděpodobné hovořit o obnovení předešlých obchodních vztahů Ukrajiny a Ruska, které jsou dnes zatíženy sankcemi a tarifními překážkami.

Ukrajina již od roku 2013 začala svou politiku směřovat více na západ, kdy se jednalo o podepsání řady dohod, jejichž cílem bylo Ukrajinu ekonomicky a politicky sblížit s Evropskou unií. Od roku 2016 již mezi Ukrajinou a EU funguje, s jistými drobnými výjimkami, zóna volného obchodu a výhody, které z tohoto titulu Ukrajina získá, by měly kompenzovat ztráty utrpěné snížením vzájemného obchodu s Ruskem. Jestliže se Ukrajině podaří adekvátně nahradit Rusko, jako svého stále největšího obchodního partnera, Evropskou unií, mohlo by to znamenat ztrátu ukrajinské motivace na co nejrychlejší urovnání vztahů s Ruskem. Rok 2016 však podle očekávání příliš pozitivní změnu pro Ukrajinu nepřinesl. Té se totiž meziročně snížily celkové příjmy z exportu zboží a služeb. Ztráty plynoucí Ukrajině z obchodních válek, které v současné době vede s Ruskou federací, jsou tedy stále vysoké. To by tedy

mohlo na Ukrajinu vyvíjet tlak, aby se tento dnes již zamrzlý konflikt snažila vyřešit co nejdříve, i za cenu ústupků a kompromisů. Pro Ruskou federaci konflikt neznamená pouze narušení obchodních vztahů s Ukrajinou, ale také s Evropskou unií, USA, Kanadou, Japonskem a Austrálií. Rusko je sankcemi velmi oslabeno, což se odráží i na výrazném snížení HDP za poslední tři roky. Sankce však nesplnili svůj původní význam, to znamená, že Rusko nezměnilo svůj postoj vůči Krymu a stále pokračovalo v činnosti destabilizující situaci na Ukrajině.

Válka na východě Ukrajiny je tedy pro obě strany finančně velmi nákladná a oběma zemím způsobuje značné ztráty z ušlých zisků. Proto se domnívám, že budou Ukrajina i separatistická část východní Ukrajiny hledat řešení sporu. To zahrnuje buď zachování celistvé Ukrajiny, nebo její rozdělení na dvě a více částí. V každém případě však není v zájmu ani jedné strany, aby došlo k eskalaci násilí a k propuknutí nových bojů. Očekávám tedy, že se vzájemný obchod nebude dále propadat, ale naopak dojde k mírnému zlepšování objemu obchodovaného zboží mezi státy. Návrat ke stavu před ukrajinskou krizí však v nejbližší budoucnosti neočekávám z důvodu ztráty důvěry mezi státy. Navíc si obě země našly nové trhy, se kterými začaly intenzivněji obchodovat.

Závěr

Tato bakalářská práce si kladla za cíl zhodnotit vliv ukrajinské krize na vzájemné vztahy mezi Ukrajinou a Ruskou federací s důrazem na zahraniční obchod mezi oběma zeměmi. Práce obsahuje i kapitolu, která pojednává o vývoji obou ekonomik a především jejich změnách v souvislosti s událostmi posledních tří let.

Na základě zkoumaných statistických dat jsem došel k závěru, že ukrajinská krize je nejvážnějším narušením vzájemných vztahů obou postsovětských republik, a že ekonomické dopady s ní spojené, jsou citelné pro obě země. Ruská federace se navíc potýkala s mnoha dalšími problémy, které měly vážný dopad na její ekonomiku, jmenovitě pak s poklesem hodnoty rublu a cen ropy na světových trzích. Na ekonomiku Ukrajiny se nejvíce podepsala ztráta kontroly nad územím Krymu a částí východní Ukrajiny, kterou dnes již Ukrajina fakticky nespravuje, a dále také přeorientování svého zahraničního obchodu směrem na západ.

Výše zmíněná změna orientace, kterou si lidé od prosince roku 2013 svými protesty vynutili, si však vyžádala svou daň. Ukrajina během té doby ztratila poloostrov Krym, začala válku se separatistickými ozbrojenými silami z východu Ukrajiny, zažila nejhlubší ekonomický propad od svého vzniku a výrazně zhoršila své vztahy s Ruskem. Naopak již lze vidět pokroky, které Ukrajina učinila směrem k Evropské unii. V roce 2016 začala platit zóna volného obchodu mezi Ukrajinou a EU, v dubnu roku 2017 pak byl evropským parlamentem schválen bezvízový styk Ukrajiny s Evropskou unií, který by měl platit od léta roku 2017.⁶⁷ Evropská unie navíc finančně a politicky podporuje ukrajinskou vládu v Kyjevě. Ačkoliv je objektivně Ukrajina velmi zaostalá oproti zbytku Evropy, tato podpora může být významným impulzem pro Ukrajinu, aby pokračovala v reformách, které započala s nástupem nové vlády.

Zahraniční obchod mezi Ruskem a Ukrajinou má klesající tendenci již od roku 2011, to znamená, že ukrajinská krize není primární příčinou snižování hodnoty obchodovaného zboží mezi oběma zeměmi. Od roku 2014 je však vliv ukrajinské krize na obchod Ukrajiny s Ruskou federací nesporný. Ukrajina vnímala RF jako narušitele svých hranic a tímto postojem byla podporována Evropskou unií a USA. Tím se Ruská federace dostala do určité izolace. Byla vyřazena ze skupiny G8 a byla

---

⁶⁷ DW.COM. *European Parliament approves visa-free travel for Ukrainians* [online]. 2017 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/european-parliament-approves-visa-free-travel-for-ukrainians/a-38324354>

na něj uvalena řada sankcí a obchodních omezení. Ukrajina se zprvu sankcí neúčastnila, avšak i ona se na konci roku 2015 zapojila do politiky sankcí Evropské unie. Od roku 2016 pak bylo zavedeno několik restriktivních opatření mezi oběma státy. Jednalo se o potravinová embarga uvalená nejdříve Ruskem a posléze i Ukrajinou a zrušení bezcelní zóny mezi zeměmi. Výsledkem je snížení hodnoty obchodovaného zboží z 28 miliard USD v roce 2014, na 12 miliard USD v roce 2016. V roce 2017, z důvodu pokračujících sankcí a stále neukončeného konfliktu na východě Ukrajiny, nárůst vzájemného obchodu neočekávám.

Situace na východě Ukrajiny je dnes relativně klidná, občasné narušená střety obou táborů. Lze hovořit o jisté formě zamrzlého konfliktu, kdy nemá ukrajinská vláda kontrolu nad územím. Budoucnost celého konfliktu je tedy špatně odhadnutelná a bude záviset především na politické vůli konflikt vyřešit. S ohledem na životy obyvatel východní Ukrajiny by bylo nejhorším scénářem vypuknutí nové vlny násilností mezi ukrajinskou armádou a ozbrojenými separatisty. V nejlepším případě by státy začaly důsledně plnit body Minské dohody a celá záležitost by byla vyřešena diplomatickou cestou. Dle mého odhadu se však situaci nevyřeší dříve, než s nástupem nové vlády na Ukrajině. Ta současná totiž dává jasně najevo, že nepřipustí rozdělení země. Osobně si však myslím, že právě secese východních částí Ukrajiny by mohla být řešením, jak celý spor vyřešit a předejít dalším střetům. Myslím si totiž, že obyvatelé Doněcké a Luhanské oblasti se svým postojem jasně vyjadřují, že návrat k předkrizovému uspořádání státu pro ně není přípustný. Obě území například zavedla rubl, jako svou oficiální měnu nebo začala vydávat vlastní pasy a jiné doklady. Mírové řešení konfliktu také do jisté míry brzdí státní média, která často o událostech informují velmi účelově a tím ovlivňují veřejné mínění o celém konfliktu. Na Ukrajině se tak například jedná o snahu médií o vyvolání nacionalistického citění mezi obyvateli a zobrazení Ruské federace jako agresora.

Závěrem lze konstatovat, že ať bude současná krize vyřešena jakýmkoli způsobem, je dnes zřejmé, že obnova vztahů Ukrajiny a Ruské federace bude procesem dlouhým a komplikovaným. Bude nutná aktivní účast všech stran se tohoto procesu účastnit. Výsledkem by pak v ideálním případě mohlo být nové období Rusko-Ukrajinských vztahů, založená na opětovném posilování vztahů, jak ekonomických, tak i politických.

Seznam použitých zdrojů:

Knižní zdroje

KLAUS, V. *Záměrně plochá diskuse o ukrajinské krizi*. Praha: Institut Václava Klause, 2014. ISBN 978-80-87806-09-8.

KUCHYŇOKVÁ, Petra, Tomáš ŠMÍD a Vakhtang DARCHIASHVILI. *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, s. 84-85. ISBN 80-210-4171-4.

LARYŠ, M.: Ukrajina. In: Kuchyňková, P., Šmíd, T., (eds): *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*, Brno, MPÚ, 2006 s. 70-71. ISBN 8021041714.

SYRUČEK, Milan. *Rusko-ukrajinské vztahy: mýty a skutečnost*. V Praze: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5843-5.

ŠÍR, Jan. *Denuklearizace Ukrajiny, Běloruska a Kazachstánu*. V Praze: Karolinum, 2013, s. 23-61. ISBN 9788024621692.

СЫЦКО, Валентина, Лариса ЦЕЛИКОВА, Клавдия ЛОКТЕВА а Ирина ПРОКОФЬЕВА. *Стандартизация и оценка соответствия*. Litres, 2017. ISBN 5040208758.

Internetové zdroje

AL JAZEERA. *Timeline: Ukraine's political crisis* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/03/timeline-ukraine-political-crisis-201431143722854652.html>

AL JAZEERA. *Ukraine rebels end ceasefire before polls* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/10/ukraine-ceasefire-donetsk-2014102313244812646.html>

BALMFORTH, Richard a Natalia ZINETS. *Pro-Europe parties secure big election win in Ukraine: exit poll* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-election-idUSKCN0IF00R20141026>

BBC. *10 днів, які змінили Україну: 21 листопада 2013* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141120_10_days_in_november_2013_21_az#orb-banner

BBC. *Russia to suspend Ukraine trade pact* [online]. 2015 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/business-35114971>

BBC. *Ukraine and pro-Russia rebels sign ceasefire deal* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-29082574>

BBC. *Ukraine crisis: EU signs association deal* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26680250>

BBC. *Ukraine crisis: Leaders agree peace roadmap* [online]. 2015 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-31435812>

BOOTH, William. *Armed men take control of Crimean airport* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/world/europe/pro-russia->

separatists-flex-muscle-in-ukraines-crimean-peninsula/2014/02/27/dac10d54-9ff0-11e3-878c-65222df220eb_story.html?utm_term=.51f8a145494a

CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE. *Arseniy Yatsenyuk: Our response to Russia - raise in duties and embargo on Russian products* [online]. 2016 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=248750008&cat_id=244314975

DERGACHEV, Vladimir a Dimitri KIRILOV. *Проект «Новороссия» закрыт* [online]. 2015 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: https://www.gazeta.ru/politics/2015/05/19_a_6694441.shtml

DW.COM. *European Parliament approves visa-free travel for Ukrainians* [online]. 2017 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/european-parliament-approves-visa-free-travel-for-ukrainians/a-38324354>

EURACTIV.CZ. *Události na Ukrajině v únoru 2014* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/evropska-unie-a-svet/udalosti-na-ukrajine-v-unoru-2014-000111/>

EURONEWS. *Russia has up to 9,000 troops in Ukraine, says Poroshenko* [online]. 2015 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.euronews.com/2015/01/21/kyiv-accuses-moscow-of-sending-troops-to-east-ukraine-ahead-of-berlin-talks>

EUROPEAN COMMISSION. *EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area: Economic benefits and opportunities* [online]. 2015 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/december/tradoc_154128.pdf

CHMELAROVÁ, Alžběta. *V rusko-ukrajinských vztazích není pro kompromis místo* [online]. 2013 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/alzbeta-chmelarova-v-ruskoukrajinskych-vztazich-neni-pro-kompromis-misto--1166816

ISACHENKOV, Vladimir a Maria DANILOVA. *Putin: Russia to buy \$15 billion in Ukraine bonds* [online]. 2013 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2013/12/17/russia-ukraine-bonds-putin/4058059/>

ITAR-TASS. *Turchinov signs decree reviving military conscription in Ukraine* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://tass.com/world/730190>

KEJLOVÁ, Tamara. *Ukrajina utnula přípravy asociací dohody s EU. Tymošenkovou nepustí* [online]. 2013 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1063700-ukrajina-utnula-pripravy-asociacni-dohody-s-eu-tymosenkovou-nepusti>

MALYUKOVA, Jana a Jevgenyi KALYUKOV. *Россия введет санкции против Украины с 1 января* [online]. 2015 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=29778582>

MOVCHAN, Veronika. *Малый вперед. Что дал Украине первый год свободной торговли с ЕС* [online]. 2016 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2016/12/28/7059528/>

NAFTOGAZ. *Gas imports in Ukraine, 2015-2016* [online]. 2017 [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://naftogaz-europe.com/article/en/gasimportsukraine20152016>

OCHA. *Humanitarian Bulletin: Ukraine* [online]. 2017 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ukraine_humanitarian_bulletin_issue_16_jan_feb_2017_en.pdf

POLITYUK, Pavel a Richard BALMFORTH. *Ukraine parliament pushes through sweeping anti-protest law* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-law-idUSBREA0F12M20140116>

RG.RU. *Федеральный закон от 2 апреля 2014 г. N 38-ФЗ " О прекращении действия соглашений, касающихся пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины* [online]. 2014 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <https://rg.ru/2014/04/03/soglashenia-dok.html>

RIA NOVOSTI. *Crimeans Celebrate Landslide Vote to Join Russia* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://sputniknews.com/russia/20140317188508062-Crimeans-Celebrate-Landslide-Vote-to-Join-Russia/>

RIA NOVOSTI. *Russia, Crimea Sign Historic Reunification Treaty* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <https://sputniknews.com/russia/20140318188544388-Putin-Signs-Crimea-Reunification-Treaty/>

RIA NOVOSTI. *Ukraine Ditches Plans for EU Deal, Turns to Russia* [online]. 2013 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <https://sputniknews.com/russia/20131121184845623-Ukraine-Rejects-Laws-to-Free-Tymoshenko-Jeopardises-EU-Deal/>

SHUBERT, Atika a Ben BRUMFIELD. *Polls close in eastern Ukraine amid allegations of fraud and double-voting* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2014/05/11/world/europe/ukraine-crisis/>

SMITH-SPARK, Laura a Susannah PALK. *Ukraine crisis: NATO suspends cooperation with Moscow* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2014/04/01/world/europe/ukraine-crisis/>

SOUKUP, Ondřej. *V Kyjevě padl premiér, protest pokračuje* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-61629190-v-kyjeve-padl-premier-protest-pokracuje>

SOUKUP, Ondřej. *Viktor Janukovyč v Moskvě shání peníze* [online]. 2013 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-61461320-viktor-janukovyc-v-moskve-shani-penize>

STANGLER, Cole. *Ukraine Ramps Up Trade War With Russia* [online]. 2016 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/ukraine-ramps-trade-war-russia-ukraine-bans-russian-food-imports-tit-tat-response-2247242>

TUT.BY. *В Украине упал малайзийский "Боинг-777", погибло 298 человек* [online]. 2014 [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <https://news.tut.by/world/407416.html>

Udalosti, komentáře: Sedm let pro Tymošenkovou [online]. 2011 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/211411000371011>

VÍCHOVÁ, Lenka. *JANUKOVYČ: Z POULIČNÍHO RVÁČE STÁTNÍKEM* [online]. 2013 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.newtonmedia.cz/cs/mediainfo-cz/svet/janukovyc-z-poulicniho-rvace-statnikem/detail>

VOICE OF RUSSIA. *Donetsk: Thousands rally in support of President Yanukovich* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: https://sputniknews.com/voiceofrussia/news/2014_03_22/Donetsk-Thousands-rally-in-support-of-President-Yanukovich-8652/

WITHNALL, Adam. *Ukraine crisis: Donetsk 'declares independence from Kiev' and sets date for referendum on joining Russia* [online]. 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-crisis-officials-in-eastern-city-of-donetsk-proclaim-independence-from-kiev-and-set-date-for-9243750.html>

WORONOWYCZ, Roman. *Ukraine's president signs pact on common economic space* [online]. 2003 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.ukrweekly.com/old/archive/2003/390302.shtml>

ZN.UA. *Прямые иностранные инвестиции в Украину за год выросли на 17%* [online]. 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: http://zn.ua/ECONOMICS/inostrannye-investicii-v-ukrainu-za-god-vyrosli-na-17-240768_.html

Как менялась цена российского газа для Украины на протяжении 24 лет? [online]. 2016 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <https://ru.slovoidilo.ua/2016/02/12/infografika/jekonomika/kak-menyalas-cena-rossijskogo-gaza-dlya-ukrainy-na-protiyazhenii-24-let>

Zdroje statistik

IMF. *IMF Survey : Ukraine Unveils Reform Program with IMF Support* [online]. 2014 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2014/new043014a.htm>

NATIONAL BANK OF UKRAINE. *Remittances to Ukraine review* [online]. 2016 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=29778582>

STATBUREAU. *Ukraine Annual and Monthly Inflation Tables* [online]. 2017 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <https://www.statbureau.org/en/ukraine/inflation-tables>

THE WORLD BANK. *Population, total* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=UA>

WTO. *Trade Policy Review: Russian Federation* [online]. 2016 [cit. 2017-03-18]. Dostupné také z: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s345_e.pdf

WTO. *Trade Policy Review: Ukraine* [online]. 2016 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s334_e.pdf

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ. *Зміна обсягу валового внутрішнього продукту за 2016 рік* [online]. 2017 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/vvp/ind_vvp/ind_2016u_n.htm

ДЕРЖСТАТ УКРАЇНИ. *Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн світу* [online]. [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/izu/izu_u/izu0316.html

ДЕРЖСТАТ УКРАЇНИ. *Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу в економіці України* [online]. [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/ivu/ivu_u/ivu0316.html

ДЕРЖСТАТ УКРАЇНИ. *Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі на 2 зн. УКТЗЕД* [online]. [cit. 2017-04-22]. Dostupné z:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/kr_tstr/arh_kr_2017.htm

Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

МИНФИН. *Прямые иностранные инвестиции (Украина)* [online]. 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://index.minfin.com.ua/index/fdi/>

МИНФИН. *Средняя зарплата по Украине* [online]. 2017 [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: <http://index.minfin.com.ua/index/average/>

Российский статистический ежегодник [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/publications/catalog/doc_1135087342078

ФЕДЕРАЛЬНАЯ ТАМОЖЕННАЯ СЛУЖБА. *Таможенная статистика внешней торговли* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: http://www.customs.ru/index.php?option=com_newsfts&view=category&id=53&Itemid=1981

Odborné články

DIUK, Nadia. *Euromaidan: Ukraine's Self-Organizing Revolution* [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/euromaidan-ukraine%E2%80%99s-self-organizing-revolution>

DRAGNEVA, Rilka a Kataryna WOLCZUK. Between Dependence and Integration: Ukraine's Relations With Russia. *Europe-Asia Studies*. 2016, **68**(4), 678-698. ISSN 0966-8136. Dostupné také z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09668136.2016.1173200?needAccess=true>

MOLCHANOV, Mikhail A. Choosing Europe over Russia: what has Ukraine gained? *European Politics and Society*. 2016, **17**(4), 522-537. Dostupné také z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23745118.2016.1154236>

ИНСТИТУТ ЭКОНОМИКИ РОССИЙСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК. *Россия и Украина: вопросы социально-экономического развития в контексте взаимных отношений* [online]. 2013. Dostupné také z: http://www.inecon.org/docs/Vardomsky_paper_Russia_Ukraine.pdf